

СОЛИҚ ва БОЖХОНА ХАБАРЛАРИ

1994 йил январдан чиқа бошлаган, ҳафтада бир марта чоп этилади

№ 13 (1337) • 2020 йил 31 март

ISSN 2010-524X

✓ ЯНГИ ҚОНУН КУЧГА КИРДИ

УШБУ СОНДА

Дивидендлар ва ройда солиғи базаси 2019, 2020 йилларда

2-бет

Курсдаги ижобий фарқ солиқ базасига киритиладими?

3-бет

Апрель. Солиқ тўловчининг тақвими

4-бет

Қонун ҳужжатларида қандай янгилıklar бор

5-10-бетлар

Бухгалтерга тавсиялар: муассисга улуш қайтарилганда

11-14-бетлар

Божхона. Инкотермс-2020 ўзгаришлари нимадан иборат

15-16-бетлар

ПАНДЕМИЯГА ҚАРШИ ҚУРАШИШДА МУҲИМ ҲУҚУҚИЙ АСОС

Олий Мажлис Сенатининг учинчи ялли мажлисида «Ўзбекистон Республикасининг Жиноят, Жиноят-процессуал кодекслари ва ҳамда Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш ҳақида»ги Қонун маъқулланган эди. Қонун 27 март куни матбуотда эълон қилинди.

Мазкур Қонунга кўра қуйидаги қўшимча ва ўзгаришлар киритилган. Жумладан, Жиноят кодексининг 244-5-моддаси яъни, карантинли ва инсон учун хавфли бўлган бошқа юқумли касалликлар тарқалиши ҳақида ҳақиқатга тўғри келмайдиган маълумотларни тарқатиш;

257-1-моддаси, хусусан, карантинли ва инсон учун хавфли бўлган бошқа юқумли касалликлар пайдо бўлиши ва тарқалиши шароитида Давлат санитария назорати органларининг тиббий текширувдан ва даволанишдан ўтиш, карантинни ўташ учун белгиланган жойларга етиб бориш ва ушбу жойни белгиланган одамларнинг оммавий касалланиши ёки захарланиши реал хавфини келтириб чиқарган ҳолларда жавобгарлик белгиланди.

Шунингдек, жинойий жавобгарликни кучайтириш мақсадида мазкур модданинг 3-қисмидаги 5 йилдан 8 йилгача озодликдан маҳрум қилиш жазо муддати 7 йилдан 10 йилгача этиб белгиланган.

Булар карантин тўғрисида аҳоли орасида асоссиз ваҳима тарқалишининг олдини олиш, жамоат хавфсизлигини таъминлаш ҳамда мутасадди идораларнинг нормал фаолият юритиши учун шароит яратиш, қолаверса, бу борада олиб борилаётган ишларни тўлақонли амалга ошириш ҳамда ушбу соҳада жавобгарликни кучайтириш мақсадида киритилган.

Шу билан бирга, мазкур Қонун билан Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексига ҳам ўзгартириш ва қўшимчалар билан тўлдирилган.

Амалдаги кодексда санитария ёки эпидемияларга қарши курашиш қоидаларини бузишга оид ҳуқуқбузарлик содир этган шахсга нисбатан, агар ушбу шахсда касаллик аломатлари мавжудлиги ёки мавжуд бўлиши мумкинлиги тўғрисида етарли асослар бўлган тақдирда, мажбурий тиббий чоралар қўллаш учун ҳуқуқий асослар мавжуд эмас эди.

Ушбу киритилаётган ўзгартириш эса санитария ва эпидемияларга қарши курашиш қоидаларини бузган ва айни пайтда, касалликнинг янада кенгрок тарқалишига сабабчи бўлиши мумкин бўлган шахсни жамиятдан ажратган ҳолда мажбурий равишда даволаш имкониятини беради.

Тинч шароитда соҳада сунистеъмолчиликларга йўл қўймаслик мақсадида ушбу чораларни айнан шу карантинли ва инсон учун хавфли бўлган бошқа юқумли касалликлар пайдо бўлиши ва тарқалиши шароитида қўллаш мумкинлиги ҳақидаги қоида киритилган. Бу билан кодекснинг 3-боби «Маъмурий жазо ва мажбурият чораси» этиб белгиланиб, 292-моддаси билан тўлдирилган.

Яна бир жиҳат, жамоат жойларида никобсиз юрганлик учун жарималар солиниши ҳам белгиланган.

Бундан ташқари, карантинли ва инсон учун хавфли бўлган бошқа юқумли касалликлар пайдо бўлиши ва тарқалиши шароитида шифохонадаги ички тартибга риоя этмаслик ҳамда Давлат санитария назорати органларининг тиббий текширув ва даволанишдан ўтиш, карантинни ўташ учун белгиланган жойларга етиб бориш ва ушбу жойни белгиланган муддат давомида тарқ этмаслик, касаллик юқиши мумкин бўлган даврда мулоқотда бўлган шахслар ва борган жойлар ҳақидаги маълумотларни ошкор қилиш тўғрисидаги ёки бошқа қонуний талабларини узрли сабабларсиз бажармаганлик учун ҳам жарималар белгиланган.

Шунингдек, мазкур қонун билан Ички ишлар ва Миллий гвардия органларига эпидемияларга қарши кураш қондаларини бузиш ҳуқуқбузарлигини содир этган шахсларни маъмурий йўл билан ушлаб туриш ваколати берилмоқда.

Мухтасар қилиб айтганда, қонуннинг ҳаёта тағбиқ этилиши бугунги кунда бутун дунёда глобал муаммо бўлиб турган пандемия тарқалишининг олдини олишда муҳим аҳамият касб этади.

Шухрат ЧЎЛЛИЕВ,

Олий Мажлис Сенати

Суд-ҳуқуқ масалалари ва коррупцияга қарши курашиш қўмитаси раиси ўринбосари. ЎЗА материали асосида.

ЎЗБЕКИСТОНДА БИЗНЕС «ФОРС-МАЖОР» РЕЖИМИГА ЎТМОҚДА

Дунёдаги эпидемиологик вазият ва Ўзбекистонда коронавируснинг тарқалиши туфайли ҳуқуқат шартномалар бажарилмаган тақдирда бизнес учун «форс-мажор» режимини жорий этишга қарор қилди.

Коронавирус пандемияси ва глобал инкирознинг иқтисодий тармоқларига салбий таъсирини юмшатиш учун Инвестициялар ва ташқи савдо вазирлигига тадбиркорлик субъектларининг талабларига биноан энгиб бўлмайдиган кучлар (форс-мажор) ҳолатлари сертификатларини бериш топширилди. Сертификатни бир кунда олиш мумкин (агар форс-мажор ҳолати коронавирус билан боғлиқ бўлса).

Шу билан бирга, Вазирлар Маҳкамасининг 2005 йил 15 февралдаги

63-сон қарори билан тасдиқланган Энгиб бўлмайдиган кучлар ҳолатларини тасдиқлаш тартиби тўғрисидаги низомга мувофиқ, форс-мажор – бу Ўзбекистон Республикаси ҳудудида содир бўлган томонларнинг иродаси ва фаолиятларига боғлиқ бўлмаган табиат ҳодисалари (зилзила, кўчки, бўрон, қургоччилик ва бошқалар) ёки ижтимоий-иқтисодий ҳолатлар (уруш ҳолати, камал, давлат манфаатларини кўз-

лаб импорт ва экспортни тақиқлаш ва бошқалар) сабабли юзага келган шароитларда ташқи савдо битимлари (шартномалар) ва халқаро шартномалар бўйича томонларга қабул қилинган мажбуриятларни бажариш имконини бермайдиган фавқулодда, олдини олиб бўлмайдиган ва қутилмаган ҳолатлардир.

Бундай ҳолатларга қарздорнинг контрагентлари томонидан мажбуриятлар бузилиши, бозорда мажбуриятларни бажариш учун зарур бўлган товарларнинг йўқлиги ва бошқалар кирмайди.

Умуман олганда, томонлардан бирида энгиб бўлмайдиган кучлар (форс-мажор) ҳолатлари юзага келган тақдирда, томонлар ўзара манфаатли шартлар билан келишиб олишга ҳа-

ракат қилишлари мумкин (масалан, шартнома мажбуриятларини ўзгартириш орқали мажбуриятларни бажариш муддатини узайтириш).

Агар томонлардан бири келишувга эриша олмаса, энгиб бўлмайдиган кучлар ҳолатини тасдиқлайдиган сертификатни олиш учун Инвестициялар ва ташқи савдо вазирлигига ташқи савдо битими (шартнома) ёки халқаро шартнома нуҳасини илова қилган ҳолда мурожаат қилиши мумкин.

Инвестициялар ва ташқи савдо вазирлиги томонидан юқорида кўрсатилган сертификатларни расмийлаштиришда республиканинг хўжалик субъектларига ёрдам бериш учун барча зарур чоралар қўрилади.

Манба: mift.uz

СОЛИҚ СОЛИШ МАҚСАДЛАРИДА ДИВИДЕНДЛАР ҚАНДАЙ ҲИСОБГА ОЛИНАДИ

? - СКнинг 317-моддаси 24-бандида солиқ тўловчи томонидан ҳисобланган дивидендлар суммаси солиқ базасини аниқлашда чегирилмайдиган харажатларга қиради дейилган. Бу ҳисобланган дивидендларга фойда солиғи солиш лозимлигини билдирадимиз?

- Харажатларга эмас, балки жами даромаддан фойда олиш билан боғлиқ харажатларни чегириниш йўли билан ҳисобланган фойдага солиқ солинади.

Дивидендлар фойда солиғи тўлангандан кейин қолган корхона фойдаси ҳисобидан ҳисобланади ва тўланади.

Солиқ ҳисоби нуқтаи назаридан 2020 йилга қадар дивидендлар солиқ солиш мақсадларида харажатлар ҳисобланмаган. Янги СКда улар солиқ базасини аниқлаш чоғида чегирилмайдиган харажатлар рўйхатига киритилган.

Бунда, 2020 йилда ҳам, ундан олдинги йиллардаги каби дивидендлар солиқ базаси суммасига таъсир кўрсатмайди.

Мисол.

2019 ва 2020 йилларда дивидендлар ҳисоблаш

Ушбу даврларда дивидендлар ҳисобланганда 2019 ва 2020 йилларда солиқ базаси белгиланишини солиштирамиз.

№	Номи	2019 йил Сумма, минг сўм
1	Жами даромад	100 000
2	Харажатлар	80 000
3	Фойда солиқ тўлангунга қадар (МНТФнинг 240-сатри)	20 000
4	Чегирилмайдиган харажатлар	0
5	Солиқ солиш базаси (3-сатр+4-сатр)	20 000

6	Солиқ ставкаси	12%
7	Фойда солиғи	2 400
8	Соф фойда	17 600
9	Дивидендлар	7 000

2019 йилда солиқ солиш мақсадларида дивидендлар харажатлар таркибига киритилмаган.

№	Номи	2020 йил Сумма, минг сўм
1	Жами даромад	100 000
2	Харажатлар (шужумладан дивидендлар 7 000 минг сўм)	87 000
3	Фойда солиқ тўлангунга қадар	13 000
4	Чегирилмайдиган харажатлар (дивидендлар)	7 000
5	Солиқ базаси (3-сатр+4-сатр)	20 000

6	Солиқ ставкаси	15%
7	Фойда солиғи	3 000
8	Соф фойда	17 000

2020 йилда дивидендлар солиқ солиш мақсадларида харажатлар таркибига киритилади, бунда солиқ базасини аниқлашда чегирилмайди. Мисолдан кўринадики, солиқ базаси иккала ҳолатда ҳам 20 000 минг сўмни ташкил этди, дивидендлар ҳисоблаш унга таъсир кўрсатмаган.

Эътибор беринг

Дивидендларнинг бухгалтерия ҳисоби ўзгармади. Бирок, агар бухгалтерия ҳисоби тўғрисидаги қонун ҳужжатлари талабларига мувофиқ харажатларни тан олиш СКга мувофиқ харажатларни белгилаш ва тан олиш тартибидан фарқ қилса, солиқ солиш мақсадлари учун харажат кодексда белгиланган тартибда ҳисобга олинади (СК 305-м., 9-к.).

Умид ҲАМРОЕВ,

Молия вазирлигининг бевосита солиқлар бўлими бошлиғи бухгалтер.и

ОҒИР ЮК КЎТАРУВЧИ АВТО УЧУН АМОРТИЗАЦИЯНИНГ МАЖБУРИЙ НОРМАЛАРИ

? Умумбелгиланган солиқларни тўловчи корхона халқаро юк ташиш фаолияти билан шуғулланади. Балансимизда йўл қўйилиши мумкин бўлган максимал массаси 12 тоннадан ортиқ бўлган юк автомобиллари, максимал массаси 10 тоннадан ортиқ бўлган шатакчи тиркамалар мавжуд.

Корхонамиз Президентнинг 7.06.2019 йилдаги ПҚ-4353-сон қарорининг 2-бандида белгиланган йўл қўйилиши мумкин бўлган максимал массаси 12 тоннадан ортиқ бўлган юк автомобилларига, максимал массаси 10 тоннадан ортиқ бўлган тиркамалар ва ярим тиркамаларга нисбатан 10%лик амортизация нормасини қўлламас ва бўлаверадими?

- Йўқ, бўлмайди. Президентнинг 7.06.2019 йилдаги ПҚ-4353-сон қарорининг 2-бандида шундай дейилади:

«Белгилансинки:

... солиқ солиш мақсадида йўл қўйилиши мумкин бўлган максимал массаси 12 тоннадан ортиқ бўлган юк автомобиллари (самосваллардан ташқари), шатакчи автомобиллар, шунингдек, максимал массаси 10 тоннадан ортиқ бўлган тиркамалар ва ярим тиркамаларнинг йиллик энг юқори амортизация нормаси 10 фоизни ташкил этади;

...».

Яъни ПҚ-4353-сон қарорда танлаш ҳуқуқи берилмаган: кўрсатилган амортизация нормасини ё қўллаш ёки қўлламаслик ихтиёрий эмас. Корхона бўлган юк автомобилларида ушбу амортизация нормасини қўллашга мажбур.

Шу билан бирга бухгалтерия ҳисобида ҳисоб сиеватингизда белгиланган, солиқ солиш мақсадларидаги нормалардан фарқ қилувчи амортизация нормаларини қўллашингиз мумкин.

Азизахон ТОШХЎЖАЕВА, «Norma» МЧЖ эксперти.

ҲОМИЛАДОРЛИК ВА ТУҒИШ БЎЙИЧА НАФАҚА – СОЛИҚ ҲИСОБОТИДА

? Ходима туғишга ва тузрукдан кейинги таътилга чиқмоқда. Ҳомиладорлик ва туғиш бўйича нафақа берилган.

1. Ҳомиладорлик ва туғиш бўйича нафақага доир қарздорлик қайси счётининг кредити бўйича акс эттирилиши керак: 6710 бўйича ёки 6990 бўйича?

2. Ҳомиладорлик ва туғиш бўйича нафақа суммаси ЖШДС ва ижтимоий солиқ ҳисоб-китобининг қайси илова ва сатрларида кўрсатилиши керак бўлади?

1. Ҳомиладорлик ва туғиш бўйича нафақага доир жорий қарздорлик ҳақидаги ахборот 6710-«Меҳнат ҳақи бўйича ҳодимлар билан ҳисоблаш» счёти кредити бўйича акс эттирилади (Йўриқноманинг 285-банди, АВ томонидан 23.10.2002 йилда 1181-сон билан рўйхатдан ўтказилган 21-сон БҲМСга 2-илова).

2. Ҳомиладорлик ва туғиш нафақаси жисмоний шахснинг жами даромади таркибига кирмайди (СК 369-м. 1-қ. 7-б.). Тегишли равишда, у жисмоний шахслардан олинган даромад солиғи, катъий белгиланган миқдорлардаги солиқ суммалари ва ижтимоий солиқ бўйича солиқ ҳисоботида акс эттирилмайди (4-илова, АВ томонидан 24.02.2020 йилда 3221-сон билан рўйхатдан ўтказилган).

УШБУ СОНДА:

• ЯНГИ ҚОНУН КУЧГА КИРДИ

– Пандемияга қарши курашишда муҳим ҳуқуқий асос

1-бет

• ДОЛЗАРЪ МАВЗУ

– Ўзбекистонда бизнес «форс-мажор» режимига ўтмоқда

1-бет

• ЖАВОБ БЕРАМИЗ

– Солиқ солиш мақсадларида дивидендлар қандай ҳисобга олинади

– Оғир юк кўтарувчи авто учун амортизациянинг мажбурий нормалари

– Ҳомиладорлик ва туғиш бўйича нафақа – солиқ ҳисоботида

2-бет

• АМАЛИЙ БУХГАЛТЕРИЯ

– Қўшимча ҳисобланган солиқлар – ҳисоботда

– Терминал бўйича ҳисоб-китоб қилганда банкнинг воситачилик ҳақи

– Қайта баҳолашдан ҳосил бўлган курсдаги ижобий фарқни ҳисобдан чиқариш

3-бет

• СОЛИҚЛАР ВА ЙИҒИМЛАР

– Солиқ тўловчининг таквими

4-бет

• ҚОНУНЧИЛИКДАГИ ЯНГИЛИКЛАР

Ўзбекистон Республикасининг Қонуни

– «Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги тўғрисида».

Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарори

– «Аграр ва озиқ-овқат соҳаларини бошқариш тизимини янада такомил-

лаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори

5-10-бетлар

• БУХГАЛТЕРГА ТАВСИЯЛАР

– МЧЖнинг чиқиб кетаётган муассисига улушнинг ҳақиқий қийматини тўлаш тартиби

11-14-бетлар

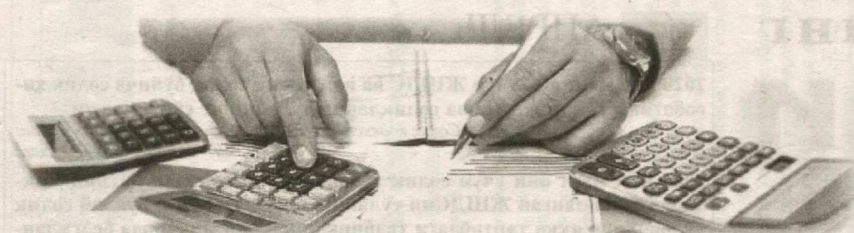
• БОЖХОНА

– Инкотермс-2020 коидалари: сўнгги ўзгаришлар

15-16-бетлар

Тахририят аноним хатларга муносабат билдирмасликка ҳақли, лекин қонун ҳужжатларида белгиланган ташқари ҳолларда респондентнинг хоҳишига кўра у ҳақдаги ахборотни учинчи шахсларга бермаслиги мумкин.

«СБХ» газетасида эълон қилинган материалларни тўлиқ ёки қисман кўчириб босиш, электрон ва бошқа манбаларда қўлайтириш, тарқатишга фақат «NORMA davry nashrlari» МЧЖ билан тузилган шартнома асосида йўл қўйилади.

Қўшимча ҳисобланган солиқлар – ҳисоботда

Иқтисодий ишлар бўйича суд 2019 йилда ўтказилган хронометраж кузатуви асосида солиқ тўловчидан ҚҚС ва фойда солигини ундириш тўғрисида ижро варақасини тақдим этди. Суд қарори 2020 йил 7 январда кучга кирган.

2019 йил учун мазкур қўшимча ҳисобланган солиқларни молиявий ва солиқ ҳисоботларида қайси даврда акс эттириш керак?

– Солиқ тўловчи солиқ солиш мақсадларида ҳисобни ҳисоблаш (ҳисоблаб ёзиш) усули бўйича миллий валютада юритади (СК 78-м.). Солиқларни ҳисоблаб чиқариш учун бошланғич ҳужжатлар, бухгалтерия ҳисоби регистрлари ҳамда бошқа ҳужжатлар асос бўлиб хизмат қилади (СК 76-м. 2-қ.).

Саволингиздан маълум бўлишича, 2019 йилда ўтказилган хронометраж кузатуви натижаларига кўра, қўшимча солиқлар ҳисобланган. Суд қарорига биноан хронометраж натижалари тасдиқланган.

Вазият шундай бўлган тақдирда, аниқлаштирилган солиқ ҳисоботини тақдим этган ҳолда қўшимча ҳисобланган солиқларни 2019 йил учун солиқ ҳисоботида акс эттириш керак бўлади (СК 83-м.). Сизнинг ҳолатда солиқларни ҳисоблаш (2019 йил учун хронометражнинг натижалари бўйича солиқларни қўшимча ҳисоблаш) учун асос бўлиб солиқ органининг қарори ҳисобланади.

Молиявий ҳисоботни қайта топшириш керак эмас, қўшимча ҳисобланган солиқ суммаларини 2020 йил учун молиявий ҳисоботда акс эттириш мумкин.

Қўшимча ҳисобланган солиқ суммаларини молиявий ҳисоботда акс эттириш уларнинг катталигидан келиб чиқади.

Агар сумма катта бўлмаса, қўшимча ҳисобланган солиқлар 2020 йилнинг жорий даври фаолиятининг молиявий натижаларига киритилади.

Сумма кўп миқдорда бўлганда эса у йил бошидаги тақсимланмаган фойда сальдосини ўзгартириш орқали ҳисоб ва ҳисоботда акс эттирилади (Қоидаларнинг 15-банди, АВ томонидан 24.01.2003 йилда 1209-сон билан рўйхатдан ўтказилган).

Хатоларнинг муҳимлиги (қўшимча ҳисобланган суммаларнинг катта-кичиклиги) мезони корхонанинг ҳисоб сиёсатида белгиланади.

ТЕРМИНАЛ БЎЙИЧА ҲИСОБ-КИТОБ ҚИЛГАНДА БАНКНИНГ ВОСИТАЧИЛИК ҲАҚИ

Савдо корхонаси март ойидан бошлаб терминал бўйича келиб тушган умумий суммадан воситачилик ҳақини чегириб олиши лозим. Масалан, терминал бўйича келиб тушган маблағларнинг умумий суммаси 10 млн сўмни, ҳар бир транзакциядан тушадиган воситачилик ҳақининг миқдори банк билан тузилган шартномага мувофиқ – 0,2%ни ташкил этади.

Терминал бўйича ҳисоб-китоб қилганда 0,2%лик банк воситачилик ҳақи чегириб ташланган сумма келиб тушган тақдирда харидорлар билан ҳисоб-китоблар счётлари қандай ёпилади?

– Бухгалтерия ҳисобида кўрсатилган операцияларни қуйидагича акс эттириш мумкин:

Ҳўжалик операциясининг мазмуни	Ҳисобварақлар корреспонденцияси		Сумма, минг сўм
	дебет	кредит	
Терминал бўйича тушум келиб тушди	5710-«Йўлдаги пул маблағлари (ўтказмалар)»	9020-«Товарларни реализация қилишдан даромадлар»	10 000
Банкнинг воситачилик ҳақи ушлаб қолинди – 0,2%	9430-«Бошқа операция ҳаракатлари»	5710-«Йўлдаги пул маблағлари (ўтказмалар)»	20
Банк кўчирмаси бўйича тушум келиб тушди	5110-«Ҳисоб-китоб счёти»	5710-«Йўлдаги пул маблағлари (ўтказмалар)»	9 980

Корхона умумбелгиланган солиқларни тўлайди. 2017 йилнинг 2 сентябрь ҳолатига курсдаги ижобий фарқ ҳосил бўлган, у 2019 йилга қадар ҳисобдан чиқариш жадвали билан 7230 ҳисобварақига ўтказилган. 2017 йилда ҳосил бўлган курсдаги ижобий фарқ бўйича муддати узайтирилган мажбуриятларни 2019 йилда ҳисобдан чиқармоқчи эдик.

Курсдаги ижобий фарқ 2019 йилда ҳисобдан чиқарилганда у фойда солиғи бўйича солиқ солинадиган базага киритиладими?

ҚАЙТА БАҲОЛАШДАН ҲОСИЛ БЎЛГАН КУРСДАГИ ИЖОБИЙ ФАРҚНИ ҲИСОБДАН ЧИҚАРИШ

– Ҳа, баланснинг валютага оид моддалари қайта баҳоланишидан ҳосил бўладиган курсдаги ижобий фарқ ялли даромад таркибига киритилади.

Президентнинг «Валюта сиёсатини либераллаштириш бўйича биринчи навбатдаги чора-тадбирлар тўғрисида»ги Фармони (2.09.2017 йилдаги ПФ-5177-сон) биноан 2017 йил 5 сентябрдан бошлаб чет эл валютаси расмий алмашув курсини биржадан ташқари валюта бозоридаги талаб ва таклифдан келиб чиқиб белгилашнинг бозор механизми жорий этилди.

Чет эл валюталари курсининг миллий валютага нисбатан кескин ошиб кетишини эътиборга олиб, ПФ-5177-сон Фармоннинг 7-бандига мувофиқ Молия вазирлигига чет эл валютасидаги маблағларни қайта баҳолаш натижасида олинган фойда солиққа тортиш базасига киритилмайдиган вақтинча тартибни (1.07.2018 йилга қадар) белгилаш бўйича чора-тадбирларни амалга ошириш топширилган эди.

2018 йил 1 июлдан кейин баланснинг валютага оид моддалари қайта баҳоланишидан ҳосил бўлган жамғарилган курсдаги ижобий фарқ ҳисобдан чиқарилганда ялли даромад таркибига киритилади (2007 йилги таҳрирдаги СК 132-м. 13-қ., 140-м.).

2019 йил 1 январдан бошлаб жамғариш усули қўлланилмайди. 2019 йил 1 январгача жамғарилган курс фарқлари молиявий-ҳўжалик фаолияти натижаларига қуйидагича олиб борилиши мумкин:

а) чет эл валютасидаги дебиторлик ва кредиторлик қарзлари бўйича — уларнинг сўндирилишига (ёки ҳисобдан чиқарилишига) қараб;

б) қолган ҳолларда — баланснинг тегишли валюта моддалари билан ҳўжалик операцияларининг содир этилишига қараб (22-сон БҲМСнинг 19-банди, АВ томонидан 21.05.2004 йилда 1364-сон билан рўйхатдан ўтказилган).

Курс фарқларини олиб боришнинг жамғариш усулидан тўғридан-тўғри олиб бориш усулига ўтишда баланснинг валюта моддаларини ҳар ойда қайта баҳолаш натижасида олдинги жамғарилган курс фарқлари ҳўжалик юритувчи субъектнинг молиявий-ҳўжалик фаолияти натижаларига ҳисоб сиёсати қабул қилинган календарь йилининг охиригача ҳар ойда (бир меъёрда) ҳисобдан чиқарилади (22-сон БҲМСнинг 21-банди).

Замира ЖўРАЕВА, «Norma» МЧЖ эксперти.

РЕКЛАМА

«КОРХОНА ЮРИСТИ»

электрон маълумотнома тизимини УЗБЕК ТИ.ПИ.ДА тақдим этамиз

ТОШКЕНТ Ш. МИРОБОТЧИ МАНИ, ПА.ЛИММАРЖОН КҶ., 1/1. Тел. (998 71) 200-00-90. E-mail: office@norma.uz, web: www.norma.uz

СОЛИҚ ТЎЛОВЧИНИНГ ТАҚВИМИ

ЮРИДИК ШАХСЛАР УЧУН

5 АПРЕЛЬ

2020 йил март ойида банклар томонидан Ўзбекистон Республикасининг норезидентларига амалга оширилган тўловлар (дивидендлар ва фоизлар тўловидан ташқари) бўйича юридик шахслардан олинadиган фойда солиғини бюджетга ўтказишнинг сўнгги куни
(Солиқ кодекси, 355-модда, 2-қисм, 1-банд)

2020 йилнинг март ойида натура шаклида тўланган даромадлардан жисмоний шахслардан олинadиган даромад солиғини тўлашнинг сўнгги куни
(Солиқ кодекси, 390-модда, 2-қисм)

9 АПРЕЛЬ

2020 йил апрель ойи учун айланмадан солиқ тўловчи бўлмаганлар жумласига кирадиган солиқ тўловчилар томонидан қишлоқ хўжалиги учун мўлжалланмаган ерлар учун ер солиғи бўйича аванс тўловларини йиллик солиқ суммасининг 1/12 қисми миқдорда, шунингдек 2020 йил II чораги учун айланмадан олинadиган солиқни тўловчилар томонидан йиллик солиқ суммасининг 1/4 қисmini тўлашнинг сўнгги куни¹
(Солиқ кодекси, 432-модда, 1 ва 3-қисмлар)

10 АПРЕЛЬ

2020 йил март ойи учун Қимматли қоғозларнинг марказий депозитарийси томонидан ўзи ва инвестиция воситачилари томонидан рўйхатга олинган акцияларга доир битимлар тўғрисидаги ахборот тақдим этишнинг сўнгги куни
(Солиқ кодекси, 133-модда, 12-қисм)

2020 йилнинг март ойи учун акциз солиғи бўйича солиқ ҳисоботини тақдим этиш ва тўловни тўлашнинг сўнгги куни
(Солиқ кодекси, 292, 293-моддалар)

2020 йил апрель ойи учун айланмадан солиқ тўловчилар ҳисобланмайдиган солиқ тўловчилар томонидан мол-мулк солиғи бўйича бўнак тўловларини йиллик солиқ суммасининг 1/12 қисми миқдорда тўлашнинг сўнгги куни²
(Солиқ кодекси, 417-модда, 6-қисм)

14 АПРЕЛЬ

2020 йил март ойи учун ШЖБПХ реестрларини тақдим этишнинг сўнгги куни

(Жамғариб бориладиган пенсия тизимида Халқ банки томонидан фуқароларнинг шахсий ҳисобварақларини юритиш тартиби тўғрисидаги низомнинг 16-банди, ВМнинг 21.122.2004 йилдаги 595-сон қарорига 1-қисми)

¹ Қишлоқ хўжалигига мўлжалланган ерлар учун солиқ кўйидаги тартибда тўланади: ҳисобот йилининг 1 сентябрга қадар - йиллик солиқ суммасининг 30%; ҳисобот йилининг 1 декабрга қадар - солиқнинг қолган суммаси. Айланмадан солиқ тўловчилар томонидан мол-мулк солиғи бўйича бўнак тўловларини йиллик солиқ суммасининг 1/4 қисми миқдорда тўлашнинг ҳар чораги учинчи ойининг 10-кунидан кечиктирмай тўланади. Бюджет ташкилотлари ва нодавлат номиносрат ташкилотлари томонидан фойда солиғи бўйича солиқ ҳисоботи солиқ даври якунарига кўра тақдим этилади (2020 йил учун - йилда бир марта), бундан матбуот кооперативлари мустасно. Бунда Уштан солиқ даври якунари бўйича жами даромад мавжуд бўлмаган тақдирда солиқ ҳисоботини тақдим этиш талаб қилинмайди.

² Хусусий амалиёт билан ишгузланувчи нотариуслар томонидан фойда солиғи бўйича солиқ ҳисоботи йилга бир марта, ҳисобот давридан кейинги йилнинг 1 мартидан кечиктирмай тақдим этилади ва тўланади.

³ Солиқ даврида солиқ суммаси БХМнинг 200 бараваридан катроқки ташкил этадиган, айланмадан олинadиган солиқни тўловчилар бўлмаган юридик шахслар, шунингдек айланмадан олинadиган солиқ тўловчилар ва яққа тартибдаги тадбиркорлар томонидан сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқ бўйича бўнак тўловларини ҳар чораги учинчи ойининг 20-санасидан кечиктирмай йиллик солиқ суммасининг 1/4 қисми миқдорда тўланади.

⁴ Солиқ кодексининг 340-моддаси 3-6-қисмларига мувофиқ ҳисоблаш чиқарилган ҳар ойлик бўнак тўловларининг суммаси манфий ёки ноғза тенг бўлса, кўрсатилган тўловлар тешиши чоракда амалга оширилмайди. Солиқ тўловчилар, шу жумладан яққидан ташкил этилган, жами даромади жорий ҳисобот даври мобайнида 5 млрд сўмдан ошган солиқ тўловчилар ҳар ойлик бўнак тўловларини бундай ошиб кетши содир бўлган тўлиқ чорак ўтганидан кейин тўлайди.

⁵ Қўйидагилар:

чораклик ҳисоботини ҳисобот чораси тугаганидан кейин 40 кун мобайнида тақдим этадиган вазирлик ва идора-лар, ассоциациялар, кооператив ва давлат мулкни бошқарадиган бошқа корхоналар; молиявий ҳисоботини ҳисобот йилидан кейинги йилнинг 25 мартдан кечиктирмай тақдим этадиган чет эл инвестицияли широкоридаги корхоналари ва чет эл фирмаларининг ваколатхоналари бундан мустасно; молиявий натижалар тўғрисидаги ҳисоботини йилда бир марта, ҳисобот йилидан кейинги йилнинг 15 мартдан кечиктирмай тақдим этадиган юридик шахс мақомига эга бюджет ташкилотлари; молиявий ҳисоботини йилда бир марта, ҳисобот йилидан кейинги йилнинг 15 февралдан кечиктирмай тақдим этадиган микрофирмалар ва кичик корхоналар бундан мустасно.

⁶ Муддатнинг сўнги куни дам олиш (ишланмайдиган) кунига тўғри келиб қолса, муддатнинг тугаши куни бўлиб ундан кейин келувчи биринчи иш куни ҳисобланади.

Солиқ тўловчининг тақвими - «Солиқ ва божхона хабарлари» газетаси ва «Норта» МЧЖ экспертларининг муаллифлик ишланмасидир. Унинг бошқа ОАВларда қайтадан чоп этилиши ва электрон маълумотлар базаларида жойлаштирилишига «Норта» МЧЖ билан тузилган шартнома асосидагина йўл қўйилади.

15 АПРЕЛЬ

2020 йил март ойи учун ЖШДС ва ижтимоий солиқ бўйича солиқ ҳисоботини тақдим этиш ва солиқларни тўлашнинг сўнгги куни
(Солиқ кодекси, 389-модда, 1-қисм, 2-банд; 390-модда; 407-модда 4 ва 5-қисмлар)

2020 йил март ойи учун солиқ тўловчилар томонидан қатъий миқдорда белгиланган ЖШДСни тўлашнинг сўнгги куни. Бундай солиқ тўловчилар яққа тартибдаги тадбиркор қатъий миқдорда белгиланган ЖШДСни тадбиркорлик субъекти сифатида давлат рўйхатидан ўтказилган ойдан ёки яққа тартибдаги тадбиркор ёхуд оилавий тадбиркорлик субъекти билан меҳнат шартномаси тузилган ойдан кейинги ойдан эътиборан тўлайдилар

(Солиқ кодекси, 392-модда, 1 ва 2-қисмлар)

2020 йилнинг I чораги учун айланмадан олинadиган солиқ ҳисоб-китобини тақдим этиш ва тўлашнинг сўнгги куни
(Солиқ кодекси, 470-модда, 3 ва 4-қисмлар)

20 АПРЕЛЬ

2020 йил март ойи учун қўшилган қиймат солиғи бўйича солиқ ҳисоботини тақдим этиш ва солиқни тўлашнинг сўнгги куни
(Солиқ кодекси, 273-модда, 1 ва 2-қисмлар)

2020 йилнинг I чораги учун фойда солиғи бўйича ҳисоб-китобни тақдим этиш ва солиқни тўлашнинг сўнгги куни³
(Солиқ кодекси, 339-модда, 5-қисм, 1-банд, 340-модда, 480-модда)

2020 йил март ойи учун солиқ агентлари томонидан дивидендлар ва фоизлардан олинadиган солиқ суммаси бўйича солиқ ҳисоботи тақдим этишнинг сўнгги куни
(Солиқ кодекси, 345-модда, 5 ва 6-қисмлар)

2020 йил март ойи учун солиқ агентлари томонидан норезидентларнинг даромадларидан олинadиган солиқ суммалари бўйича солиқ ҳисоботини тақдим этишнинг сўнгги куни. Бунда солиқ суммаси норезидентга даромадлар тўланган куннинг кейинги кунидан кечиктирмай бюджетга тўланади
(Солиқ кодекси, 355-модда, 1 ва 2-қисмлар)

2020 йил апрель ойи учун солиқ даврида солиқ суммаси БХМнинг 200 бараваридан кўпроқки ташкил этадиган айланмадан олинadиган солиқни тўламайдиган юридик шахслар томонидан сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқ бўйича бўнак тўловларини йиллик солиқ суммасининг 1/12 қисми миқдорда тўлашнинг сўнгги куни⁴
(Солиқ кодекси, 448-модда, 3-қисм)

2020 йил март ойи учун ер қаъридан фойдаланганлик учун солиқ бўйича солиқ ҳисоботини тақдим этиш ва солиқни тўлашнинг сўнгги куни
(Солиқ кодекси, 454-модда, 3 ва 4-қисмлар)

23 АПРЕЛЬ

2020 йил апрель ойи учун жами даромади жорий солиқ давридан олдинги солиқ даври учун киритилган тузатишлар ҳисобга олинган ҳолда 5 млрд сўмдан ошадиган солиқ тўловчилар томонидан фойда солиғи бўйича ойлик бўнак тўловларини тўлашнинг сўнгги куни⁵
(Солиқ кодекси, 340-модда, 2, 7 ва 8-қисмлар)

24 АПРЕЛЬ

2020 йилнинг I чораги учун молиявий ҳисоботни тақдим этишнинг сўнгги куни
(3.07.2000 йилда 942-сон билан рўйхатдан ўтказилган Чораклик ва йиллик молиявий ҳисоботини тақдим этиш муддатлари тўғрисидаги низомнинг 4-банди)

25 АПРЕЛЬ

2020 йилнинг март ойи учун меҳнатда шикастланиши ёки касб касалликлари оқибатида тайинланган пенсиялар тўлови бўйича харажатларни қоплаш учун маблағларни тўлашнинг сўнгги куни
(АВ томонидан 3.11.2016 йилда 2836-сон билан рўйхатдан ўтказилган Ягона ижтимоий тўловни тақсимлаш, шунингдек харажатларни қоплаш бўйича суммаларнинг тўлангани ҳамда ташкилотлар томонидан пенсия, нафақа ва бошқа тўловлар учун харажатлар амалга оширилиши тартиби тўғрисидаги низомнинг 17-банди)

30 АПРЕЛЬ

2020 йил учун қишлоқ хўжалигига мўлжалланган ерлар учун ҳисоб-китобни тақдим этишнинг сўнгги куни
(Солиқ кодекси, 431-модда, 1-қисми)

2020 йил учун деҳқон хўжаликлари томонидан сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқни тўлашнинг сўнгги куни
(Солиқ кодекси, 448-модда, 7-қисм)

булимлари деб қайта номланиб, уларга қўшимча 145 та штат бирликлари ажратилади;

б) Ўзбекистон Республикаси ички ишлар вазири ўринбосарининг бошқарма мақомига эга бўлган 12 нафар ходимдан иборат бошқарув аппарати ташкил этилади;

в) Ўзбекистон Республикаси ички ишлар вазири ўринбосарига:

мазкур соҳадаги фаолиятни амалга ошириш борасида Қорақалпоғистон Республикаси ички ишлар вазирининг, вилоят ички ишлар бошқармалари (бош бошқармаси) бошлиқларининг жамоат тартибини сақлаш бўйича ўринбосарлари бўйсундирилади;

ўзига юклатилган вазифаларни бажаришда тегишли соҳавий хизмат ходимларини (ички ишлар органлари таянч пункти профилактика инспекторларидан ташқари) жалб этиш ваколати берилади;

г) Ўзбекистон Республикаси Ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазирининг бир нафар ўринбосари ва вилоятлар бошқармаларининг бир нафардан алоҳида масъул ходимлари Бош вазир ўринбосарига қишлоқ хўжалигида ерларнинг ҳолати, экинлар, сув ресурслари ҳақидаги ва бошқа маълумотларни ўзида жамлайдиган ахборот тизимини яратишда учун кўмаклашади;

д) янги қиритилаётган Ўзбекистон Республикаси Бош прокурорининг, Қорақалпоғистон Республикаси прокурори ва вилоят прокурорларининг ўринбосарлари, Ўзбекистон Республикаси транспорт прокурорининг катта ёрдамчиси ҳамда Ўзбекистон Республикаси ички ишлар вазирининг ўринбосари Бош вазир ўринбосарига юклатилган вазифаларни амалга оширишга кўмаклашади;

е) Ўзбекистон Республикаси ички ишлар вазири ўринбосари лавозимини ва унинг бошқарув аппаратини қиритиш Ички ишлар вазирлиги ходимларининг умумий чекланган сони доирасида амалга оширилади;

ж) прокуратура органлари тузилмасига янги қиритилаётган лавозимлар ва ажратилаётган қўшимча штат бирликлари Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Агросаноат мажмуи устидан назорат қилиш инспекцияси тизимидаги 160 та штатлар сонини қисқартириш ҳисобидан амалга оширилади.

5. Ўзбекистон Республикаси ички ишлар вазирининг ўринбосари - Молия ва моддий-техника таъминоти бош бошқармаси бошлиғи, Қорақалпоғистон Республикаси ички ишлар вазирининг, Тошкент шаҳар ва Тошкент вилояти ички ишлар бош бошқармалари, вилоятлар ички ишлар бошқармалари бошлиқларининг ўринбосари - Молия ва моддий-техника таъминоти бошқармаси бошлиғи лавозимлари тугатилсин.

Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазиригига Молия ва моддий-техника таъминоти бош бошқармаси вазиригига Молия ва моддий-техника таъминоти департаменти этиб қайта ташкил этилсин.

6. Шундай тартиб ўрнатилсинки, унга кўра:

Бош вазир ўринбосарига бюджет ва бюджетдан ташқари жамғармалар ҳисобидан қишлоқ ва сув хўжалиги соҳасига ажратилиб, улардан фойдаланишдан тежаладиган маблағларни қайта тақсимлаш ҳуқуқи берилади;

туман ва шаҳар ҳокимларига ўз ҳудудига жойлашган қишлоқ хўжалиги экин майдонларидаги ҳақиқий аҳволни ўрганиш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Ер ресурслари, геодезия, картография ва давлат кадастри давлат қўмитаси ёки унинг ҳудудий бошқармаларига учувчисиз учин аппаратлардан фойдаланиш бўйича буюртма бериш ваколати берилади.

7. Ўзбекистон Республикаси Ер ресурслари, геодезия, карто-

рафия ва давлат кадастри давлат қўмитаси бир ой муддатда:

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Космик тадқиқотлар ва технологиялар агентлиги билан биргаликда қишлоқ хўжалиги ерларининг мониторинги самарадорлигини ошириш, уларнинг ўзбошимчилик билан эгалланишининг олдини олиш мақсадида космосуратлар билан ишлаш, улارни дешифровка қилиш ва Миллий геоахборот тизими имкониятларидан кенг фойдаланишни йўлга қўйсин;

Қишлоқ хўжалиги вазиригига, Сув хўжалиги вазиригига, Ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазиригига билан биргаликда қишлоқ хўжалигига оид маълумотлар базасини Миллий геоахборот тизими билан интеграция қилсин ҳамда ер ва сув ресурслари бўйича узлуксиз маълумотлар алмашинувини таъминласин;

учувчисиз учин аппаратларини бошқаруви сертификатланган пилотларни 2020 йил якунига қадар 100 нафарга, 2021 йил якунига қадар 200 нафарга етказиш чораларини кўрсин;

учувчисиз учин аппаратлари ҳар бир туман ва шаҳарда ишлатилишини инобат олган ҳолда, уларнинг самарадорлигини оширувчи дастурий таъминотларни жорий этиш, шунингдек, учин ҳаражатларини камайитиш бўйича Вазирлар Маҳкамасига тақлиф қиритсин.

8. Ўзбекистон Республикаси Ер ресурслари, геодезия, картография ва давлат кадастри давлат қўмитасига:

аэрофотосурат олишга мўлжалланган ресурстежамкор самолётни ҳамда уни жиҳозловчи лазерли мультиспектрал камерани, истисно тариқасида, тендер савдоларисиз, ишлаб чиқарувчилар билан тўғридан-тўғри шартнома тузиш орқали Ер муносабатлари ва давлат кадастрларини ривожлантириш жамғармаси маблағлари ҳисобидан харид қилишга;

Қишлоқ хўжалиги вазиригига билан биргаликда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Космик тадқиқотлар ва технологиялар агентлиги маълумотлар базасидаги сунъий йўлдош орқали ерни масофадан зондлаш суратларидан беғараз фойдаланиш ва ўзаро ахборот алмашувини телекоммуникация тармоқлари орқали амалга оширишга рухсат берилсин.

9. Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси ва Ички ишлар вазиригига бир ҳафта муддатда тегишинча Бош прокурор ва ички ишлар вазиригига агар ва озиқ-овқат соҳаларига бириктирилган ўринбосарларига керакли таркибий тузилмаларнинг ажратилишини таъминласин.

10. Ўзбекистон миллий телерадиокомпаниясига Қишлоқ хўжалиги вазиригига билан биргаликда аграр ва озиқ-овқат соҳаларини ривожлантириш бўйича амалга оширилаётган ислохотлар, ер ва сув ресурсларидан оқилона фойдаланиш, ресурстежовчи илғор технологияларни кенг жорий этишга оид «Маҳалла», «Ўзбекистон 24», «Ешлар» ва маҳаллий телеканалларда махсус кўрсатувлар ташкил этиш ҳамда мунтазам намоиш этиб бориш юклатилсин.

11. Бош вазир ўринбосари (Барноев) ўзига юклатилган вазифаларни муддатида ва сифатли бажарилишига, соҳадаги ислохотларнинг натижадорлигига шахсан масъул ҳисобланади.

12. Мазкур қарорнинг ижросини назорат қилиш Ўзбекистон Республикасининг Бош вазири А.Н.Арипов ва Ўзбекистон Республикаси Президентини Администрацияси раҳбари З.Ш.Низомиддинов зиммасига юклансин.

**Ўзбекистон Республикаси Президентини
Ш.МИРЗИЁЕВ.**

*Тошкент ш.,
2020 йил 18 март
ПҚ-4643-сон.*

ЎЗБЕКИСТОН ҚОНУНЧИЛИГИДАГИ ЯНГИЛИКЛАР

- **ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНING ҚОНУНИ:**
– «Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги тўғрисида»;
- **ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ҚАРОРИ:**
– «Аграр ва озиқ-овқат соҳаларини бошқариш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида».

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНING ҚОНУНИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНING ФУҚАРОЛИГИ Тўғрисида*

Қонунчилик палатаси томонидан 2020 йил 18 февралда қабул қилинган
Сенат томонидан 2020 йил 28 февралда маъқулланган

1-БОБ. УМУМИЙ ҚОИДАЛАР

1-модда. Ушбу Қонуннинг мақсади

Ушбу Қонуннинг мақсади Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини олиш ва тугатиш соҳасидаги муносабатларни тартибга солишдан иборат.

2-модда. Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги тўғрисидаги қонун ҳужжатлари

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги тўғрисидаги қонун ҳужжатлари ушбу Қонун ва бошқа қонун ҳужжатларидан иборатдир.

Агар Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномасида Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги тўғрисидаги қонун ҳужжатларида назарда тутилганидан бошқача қоидалар белгиланган бўлса, халқаро шартнома қоидалари қўлланилади.

3-модда. Асосий тушунчалар

Ушбу Қонунда қуйидаги асосий тушунчалар қўлланилади:

ариза берувчи - Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги масалалари бўйича давлат органига мурожаат қилган вояга етган Ўзбекистон Республикаси фуқароси ёки чет давлат фуқароси ёхуд вояга етган фуқаролиги бўлмаган шахс;

бола - ўн саккиз ёшга тўлгунга (вояга етгунга) қадар бўлган шахс;

ватандош - Ўзбекистон Республикаси ҳудудига тутилган ёки илгари унинг ҳудудига яшаган, Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига эга бўлмаган, Ўзбекистон Республикаси ҳудудидан ташқарида яшайдиган шахс ва унинг насл-насаб шажараси бўйича тўғри туташган ўзидан кейинги қариндошлари, башарти, агар уларнинг насл-насаб шажараси бўйича тўғри туташган ўзидан олдинги қариндошлари Ўзбекистон Республикаси ҳудудига яшаётган бўлса ҳамда Ўзбекистон Республикасининг фуқаролари бўлса;

ёлғиз ота ёки она - болани тарбиялаётган ота (она), башарти боланинг тутилганлиги тўғрисидаги расмий ҳужжатларда ота-онасидан бири ҳақидаги маълумотлар мавжуд бўлмаса ёхуд бундай маълумотлар тарбиялаётган отанинг (онанинг) сўзларига асосан киритилган бўлса;

тирикчиликнинг қонуний манбаи - иш ҳақи ва унга тенглаштирилган тўловлар, тадбиркорлик фаолиятдан ёки мулкдан олинган фойда, пенсия, стипендия, алиментлар, ижтимоий нафақалар, молиявий жамғармалар ёки оила аъзолари ва бошқа шахсларнинг молиявий ёрдами, шунингдек бошқа қонуний даромадлар;

фуқаролиги бўлмаган шахс - Ўзбекистон Республикаси ҳудудига доимий яшаб турган, Ўзбекистон Республикасининг фуқароси бўлмаган ва ўзининг чет давлат фуқаролигига мансублигига доир далилга эга бўлмаган шахс;

фуқаролиқнинг ўзгариши - Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини олиш ёки тугатиш;

чет давлат фуқароси - Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига эга бўлмаган, бошқа давлат фуқаролигига ва ўзининг бошқа давлат фуқаролигига мансублигига доир далилга эга бўлган шахс;

Ўзбекистон Республикасининг хорижда доимий яшовчи фуқароси - Ўзбекистон Республикасида доимий яшаш жойидан рўйхатдан чиққан ҳамда хорижга доимий яшашга чиқиб кетиш учун рухсатнома расмийлаштирган Ўзбекистон Республикаси фуқароси;

яшаш - шахснинг Ўзбекистон Республикаси ҳудудига ёки унинг ташқарисида қонуний асосда туриши;

яшаш гувоҳномаси - фуқаролиги бўлмаган шахснинг ёки чет давлат фуқаросининг шахсини тасдиқлайдиган, Ўзбекистон Республикаси ҳудудига доимий яшашга рухсат этилганлигининг тасдиғи сифатида берилган ҳужжат.

4-модда. Ўзбекистон Республикасида фуқаролик

Ўзбекистон Республикасида фуқаролик шахснинг давлат билан ўзаро ҳуқуқлари, мажбуриятлари ва жавобгарлиги йиғиндисиде инфодаланадиган ҳамда инсон кадр-қиммати, асосий ҳуқуқлари ва эркинликларини эътироф этиш ҳамда ҳурмат қилишга асосланадиган доимий сиёсий-ҳуқуқий алоқасини белгилайди.

Ўзбекистон Республикасида Ўзбекистон Республикасининг бутун ҳудуди учун ягона фуқаролик ўрнатилди. Қорақалпоғистон Республикасининг фуқароси айна бир вақтда Ўзбекистон Республикасининг фуқароси ҳисобланади.

*Ушбу ҳужжат Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базасида (lex.uz) расман эълон қилинган ва 15.09.2020 йилдан кучга киради.

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги, у қандай асосларда олинганлигидан қатъи назар, ҳамма учун тенгдир.

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролари жинси, irqи, миллати, тили, дини, ижтимоий келиб чиқиши, этникиди, шахсий ва ижтимоий маъқеидан қатъи назар, қонун олдида тенгдир.

Ўзбекистон Республикасида ҳар бир инсон фуқаро бўлиш ҳуқуқига эгадир. Ҳеч ким Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигидан маҳрум қилиниши, бундан ушбу Қонунда назарда тутилган ҳоллар мустасно, ёки фуқароликни ўзгартириш ҳуқуқидан маҳрум қилиниши мумкин эмас.

Ўзбекистон Республикаси ўз органлари ва мансабдор шахслари орқали Ўзбекистон Республикаси фуқаролари олдида масъулдир, Ўзбекистон Республикасининг фуқароси эса давлат олдида масъулдир.

Ўзбекистон Республикаси ўз фуқароларининг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилишни Ўзбекистон Республикаси ҳудудида ҳамда унинг ҳудудидан ташқарида амалга оширади.

Ўзбекистон Республикаси фуқаролигига қабул қилиш, Ўзбекистон Республикаси фуқаролигини тиклаш, Ўзбекистон Республикаси фуқаролигидан чиқиш ёки Ўзбекистон Республикаси фуқаролигини йўқотиш тўғрисидаги қарорлар Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан фармонлар тарзида қабул қилинади ва имзоланган кундан эътиборан кучга киради.

5-модда. Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига мансублик

Қуйидагилар Ўзбекистон Республикасининг фуқароси ҳисобланади:

а) 1992 йил 28 июль ҳолатига кўра Ўзбекистон Республикасида доимий яшаган, чет давлат фуқароси бўлмаган ва Ўзбекистон Республикасининг фуқароси бўлиш истагини билдирган шахс;

б) Ўзбекистон ҳудудида яшаган ва 1992 йил 28 июлга қадар ўқиш учун Ўзбекистондан ташқарига чиқиб кетган ҳамда узлуксиз равишда таълим олган ёхуд ҳарбий хизматни ўтаган ва ўқиш ёки ҳарбий хизмат тугатганидан кейин бир йил ичида Ўзбекистонга қайтиб келган ҳамда Ўзбекистон Республикасида доимий пропискадан ўтган шахс, башарти унинг чет давлат фуқаролиги мавжуд бўлмаса;

в) ушбу Қонун кучга кирган кунда Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига эга бўлган шахс;

г) ушбу Қонунга мувофиқ Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини олган шахс.

Ушбу модда биринчи қисмининг «а» ва «б» бандларида назарда тутилган ҳолларда, Ўзбекистон Республикасида доимий яшаш факти доимий пропискада турганлик тўғрисидаги белгининг мавжудлиги билан тасдиқланади.

Тасдиқловчи ҳужжатлар мавжуд бўлмаган тақдирда, ариза берувчи ушбу фактларни суд тартибида аниқлаши мумкин.

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига мансубликни аниқлаш чоғида, ушбу модда биринчи қисмининг «а» ва «б» бандларида назарда тутилган ҳолларда, шахсининг Ўзбекистон Республикаси фуқаролигига мансублиги билан боғлиқ ҳолатлар бошланган пайтда амалда бўлган Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномалари ва қонун ҳужжатлари кўлланилади.

6-модда. Фуқаролиги бўлмаган шахсга нисбатан Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини тан олиш

1995 йил 1 январга қадар Ўзбекистон Республикаси ҳуду-

дига кириб келган ва доимий пропискадан ўтган, чет давлат фуқаролигини қабул қилмаган ҳамда ушбу Қонун кучга кирганига қадар фуқаролиги бўлмаган шахсга Ўзбекистон Республикасида яшаш гувоҳномаси асосида яшаб турган шахс истақ билдирган тақдирда, Ўзбекистон Республикасининг фуқароси деб тан олинади.

Ота-онаси (ёлғиз отаси ёки онаси) Ўзбекистон Республикасининг фуқаролари деб тан олинган бола ушбу модданинг биринчи қисмида кўрсатилган асосларга кўра Ўзбекистон Республикасининг фуқароси деб тан олинади.

7-модда. Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини тасдиқловчи ҳужжатлар

Ўзбекистон Республикаси фуқаросининг паспорти ёки Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги мавжудлигини кўрсатувчи бошқа ҳужжат Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини тасдиқловчи ҳужжатдир.

Қуйидагилар ўн олти ёшга тўлмаган боланинг Ўзбекистон Республикаси фуқаролигини тасдиқловчи ҳужжатдир:

тутилганлик тўғрисидаги гувоҳнома ёки маълумотнома (боланинг тутилган жойидан қатъи назар) - ота-онасидан бирининг Ўзбекистон Республикаси фуқаролиги мавжудлигини кўрсатувчи паспорти ёки бошқа ҳужжати кўрсатилганда;

тутилганлик тўғрисидаги гувоҳнома ёки маълумотнома (бола Ўзбекистон Республикасида тутилган тақдирда) - фуқаролиги бўлмаган шахслар бўлган ота-онанинг (ёлғиз отанинг ёки онанинг) Ўзбекистон Республикасида яшаш гувоҳномаси кўрсатилганда.

8-модда. Никоҳдан ўтишда ва уни бекор қилишда Ўзбекистон Республикаси фуқаролигини сақлаб қолиш

Ўзбекистон Республикаси фуқаросининг чет давлат фуқароси ёки фуқаролиги бўлмаган шахс билан никоҳдан ўтиши, шунингдек бундай никоҳнинг бекор қилиниши эр-хотиннинг фуқаролиги ўзгаришига сабаб бўлмайди.

Эр-хотиндан бирининг Ўзбекистон Республикаси фуқаролиги ўзгариши иккинчисининг фуқаролиги ўзгаришига сабаб бўлмайди.

Никоҳнинг бекор қилиниши ушбу никоҳда тутилган ёки никоҳ бекор қилинганга қадар фарзандликка олинган боланинг фуқаролиги ўзгаришига сабаб бўлмайди.

9-модда. Хорижда яшовчи шахсларнинг Ўзбекистон Республикаси фуқаролигини сақлаб қолиниши

Ўзбекистон Республикаси фуқаросининг хорижда яшashi Ўзбекистон Республикаси фуқаролигининг тугатилишига сабаб бўлмайди.

10-модда. Ўзбекистон Республикаси фуқароларининг хорижда давлат томонидан ҳимоя қилиниши

Хорижда Ўзбекистон Республикасининг фуқаролари Ўзбекистон Республикасининг ҳимояси ва ҳомийлиги остида бўлади.

Ўзбекистон Республикаси ўз дипломатик ваколатхоналари ва консуллик муассасалари орқали Ўзбекистон Республикаси фуқаролари чет давлатнинг қонун ҳужжатларида, Ўзбекистон Республикаси ва чет давлат иштирокчи бўлган халқаро шартномаларда ўзига берилган барча ҳуқуқлардан, халқаро ҳуқуқнинг умум тан олинган нормаларидан, халқаро урф-одатлардан тўлақонли

***Фармонга 2-3-иловалар «СБХ»да берилмайди. Ҳужжатнинг тўлиқ матни билан «Норма» АҚТ ва nrm.uz сайтида танилиши мумкин.*

норматив-ҳуқуқий ҳужжатларини қайта кўриб чиқишлари ва бекор қилишларини таъминласин.

2020 йил 1 апрелдан эътиборан амалга киритилади.

Ўзбекистон Республикасининг

Президенти

Ш. МИРЗИЕЕВ.

58-модда. Ушбу Қонуннинг кучга кириши

Ушбу Қонун расмий эълон қилинган кундан эътиборан олти ой ўтгач кучга киради.

Ушбу Қонуннинг 6, 45-моддалари ва 55-моддасининг 1-банди

Тошкент ш.,

2020 йил 13 март

ЎРҚ-610-сон.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ҚАРОРИ

АГРАР ВА ОЗИҚ-ОВҚАТ СОҲАЛАРИНИ БОШҚАРИШ ТИЗИМИНИ ЯНАДА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЧОРА-ТАДБИРЛАРИ ТЎҒРИСИДА*

Ўзбекистон Республикаси қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг 2020-2030 йилларга мўлжалланган стратегиясида белгиланган ислохотларни самарали амалга ошириш, ер ва сув ресурсларидан оқилона фойдаланилишини таъминлаш, соҳага бозор механизмларини кенг жорий этиш мақсадида:

1. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ижро этувчи тузилмасида Бош вазирнинг аграр ва озиқ-овқат соҳаларини ривожлантириш масалалари бўйича ўринбосари (кейинги ўринларда - Бош вазир ўринбосари) лавозимининг жорий этилганлиги маълумот учун қабул қилинсин.

2. Қуйдагилар Бош вазир ўринбосарининг асосий вазифалари этиб белгилансин:

Ўзбекистон Республикаси қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг 2020-2030 йилларга мўлжалланган стратегиясида белгиланган ислохотларни самарали амалга оширилишини ташкил этиш ва таъминлаш;

қишлоқ хўжалигида давлат бошқаруви тизимини ислоҳ қилиш ва янада ривожлантириш, унга замонавий менежмент механизмларини жорий этиш, соҳани рақамлаштириш ишларини жадаллаштириш;

соҳага алоқадор вазирлик ва идораларни кластерлар, кооперациялар ва фермер хўжалиқларига, ер ҳолатини аниқлаш, экин турлари, уруғ ва навларни тўғри танлаш, зараркундаларга қарши курашиш, маҳсулот бозорини топиш бўйича замонавий хизмат кўрсатувчи ташкилотларга айлантириш;

қишлоқ хўжалиги соҳасига бозор механизмларини кенг жорий этиш, пахта ва галлачиликда давлат бююртмасини босқичма-босқич бекор қилиб, соҳага хусусий секторни тўлиқ олиб кириш, кластерлар, кооперациялар ва фермерликни ривожлантириш, соҳада давлат иштирокини камайитириш;

қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг лаборатория текшируви ва сертификатлаш тизимини ривожлантириш, экспортни рағбатлантириш, савдо инфратузилмаси ва агрологистика марказларини ташкил қилиш;

ҳалқаро бозорларда рақобатбардод, юқори қўшилган қийматли қишлоқ хўжалиги ва озиқ-овқат товарлари ишлаб чиқаришини назарда тутувчи қулай агробизнес муҳитини яратиш;

озиқ-овқат маҳсулотлари хавфсизлигини ва истеъмол рационини яхшилаш, талаб этиладиган миқдордаги озиқ-овқат маҳсулотлари этиштиришини таъминлаш;

боғдорчилик, узумчилик, иссиқхона хўжалиқлари, сабзавотчилик, чорвачилик, паррандачилик каби аграр соҳанинг муҳим тармоқларини янада ривожлантириш;

агротехник тадбирларни ўз вақтида молиялаштириш, қишлоқ

хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқарувчиларининг молиявий барқарорлигини ҳамда соҳани давлат томонидан молиявий қўллаб-қувватланишини таъминлаш;

бюджет ва бюджетдан ташқари жамғармалар ҳисобидан аграр ва озиқ-овқат соҳасига ажратиладиган маблағларнинг мақсадли ишлатилишини таъминлаш;

қишлоқ хўжалиги соҳасида табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш, сув тежовчи технологияларни кенг жорий этиш ҳамда фойдаланишдан чиқиб кетган ерларни қайта фойдаланишга киритиш;

қишлоқ хўжалиги тармоқларида инвестиция лойиҳаларининг амалга оширилишига, янги иш ўринларининг яратилишига кўмаклашиш, хорижий инвестицияларни жалб этиш, соҳанинг экспорт салоҳиятини ошириш;

қишлоқ хўжалигида илмий-тадқиқот муассасалари фаолияти ва илм-фан соҳасини тубдан ислоҳ қилиш, таълим ва маслаҳат хизматларини ишлаб чиқариш билан интеграция қилиш, уруғчилик ва наслчилик мактабларини яратиш, илғор инновацион ишланмаларни кенг жорий этиш.

3. Қуйдаги лавозимлар киритилсин:

а) Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси тузилмасида қишлоқ хўжалиги ва озиқ-овқат хавфсизлиги соҳасида қонун ҳужжатлари талабларига риоя этилиши ва уларнинг ижроси устидан назоратни амалга оширишга масъул бўлган:

Ўзбекистон Республикаси Бош прокурорининг ўринбосари; Қорақалпоғистон Республикаси ва вилоятлар прокурорларининг ўринбосарлари, Ўзбекистон Республикаси транспорт прокурорининг катта ёрдамчиси;

б) экин майдонларини ўзбошимчилик билан эгалланишининг олдини олиш, қишлоқ хўжалиги техникалари ҳолатини назорат қилиш, минерал ўғитларнинг мақсадли ишлатилишини, пахта ва галла ҳосилини йиғиб олишда жамоат тартиби, йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлашга масъул бўлган Ўзбекистон Республикаси ички ишлар вазирининг ўринбосари.

4. Белгилансинки:

а) Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратурасининг Қишлоқ хўжалиги соҳасида қонунчилик ижроси устидан назорат бошқармаси Аграр ва озиқ-овқат соҳаларини ривожлантиришга оид қонунчилик ижроси устидан назорат бошқармаси деб қайта номланади;

Қорақалпоғистон Республикаси ва вилоятлар прокуратураларининг қишлоқ хўжалиги соҳасида қонунчилик ижроси устидан назорат бўлимлари аграр ва озиқ-овқат соҳаларини ривожлантиришга оид қонунчилик ижроси устидан назорат

*Ушбу ҳужжат Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базасида (lex.uz) расман эълон қилинган ва 19.03.2020 йилдан кучга кирди.

фуқаросининг паспорти ёки Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги мавжудлигини тасдиқловчи бошқа ҳужжат бериллади.

Ўзбекистон Республикасида доимий яшаб турган, Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги тугатилган шахсга ички ишлар органи томонидан Ўзбекистон Республикасида яшаш гувоҳномаси бериллади.

Ўзбекистон Республикасида доимий пропискага эга бўлмаган, Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги тугатилган шахс Ўзбекистон Республикаси ҳудудидан чиқиб кетаётганида унга ички ишлар органи томонидан Ўзбекистон Республикасининг йўл ҳужжати бериллади.

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигидан чиқиш рухсат этилган шахсга, шу жумладан болага Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги тугатилганлиги тўғрисида маълумотнома бериллади.

52-модда. Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги масалаларига оид идоралараро маълумотлар базаси

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги масалалари бўйича манфаатдор давлат органлари ўртасида ўзаро ҳамкорликни таъминлаш, шунингдек ҳужжатларни ва маълумотларни киритиш, ҳисобга олиш ҳамда мониторинг қилиш мақсадида Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги масалаларига оид идоралараро маълумотлар базаси шакллантирилади.

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги масалаларига оид идоралараро маълумотлар базасининг ишлаш тартиби Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгиланади.

53-модда. Низоларни ҳал этиш

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги соҳасида юзага келадиган низолар қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда ҳал этилади.

54-модда. Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги тўғрисидаги қонун ҳужжатларини бузганлик учун жавобгарлик

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги тўғрисидаги қонун ҳужжатларини бузганликда айбдор шахслар белгиланган тартибда жавобгар бўлади.

55-модда. Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартишлар киритиш, шунингдек айрим қонун ҳужжатларини ўз кучини йўқотган деб топиш

1. Ўзбекистон Республикасининг 2020 йил 6 январда қабул қилинган «**Давлат божи тўғрисида**»ги ўРҚ-600-сонли Қонуни (Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Ахборотномаси, 2020 йил, N 1, 1-модда):

5-моддасининг 6-бандидаги «Ўзбекистон Республикаси фуқаролигига қабул қилиш ва Ўзбекистон Республикаси фуқаролигидан чиқиш тўғрисида бериладиган аризалардан» деган сўзлар «Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига қабул қилиш, уни тиклаш ва ундан чиқиш тўғрисидаги илтимосномалардан ёки Ўзбекистон Республикасининг фуқароси деб тан олиш тўғрисидаги аризалардан» деган сўзлар билан алмаштирилсин;

22-моддасининг учинчи қисмидаги «Ўзбекистон Республикаси фуқаролигига қабул қилиш ва Ўзбекистон Республикаси фуқаролигидан чиқиш тўғрисидаги аризалардан» деган сўзлар «Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига қабул қилиш, уни тиклаш ва ундан чиқиш тўғрисидаги илтимосномалардан ёки Ўзбекистон Республикасининг фуқароси деб тан олиш тўғриси-

даги аризалардан» деган сўзлар билан алмаштирилсин;

Ўзбекистон Республикасининг «**Давлат божи тўғрисида**»ги Қонунига илованин 6-банди «и» кичик бандидаги «Ўзбекистон Республикаси фуқаролигига қабул қилиш ёки фуқаролигидан чиқариш тўғрисида аризалар бериш учун» деган сўзлар «Ўзбекистон Республикаси фуқаролигига қабул қилиш, уни тиклаш ва ундан чиқиш тўғрисидаги илтимосномалардан ёки Ўзбекистон Республикасининг фуқароси деб тан олиш тўғрисидаги аризалардан» деган сўзлар билан алмаштирилсин.

2. Қуйидагилар ўз кучини йўқотган деб топилинсин:

1) Ўзбекистон Республикасининг 1992 йил 2 июлда қабул қилинган «**Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги тўғрисида**»ги 632-ХII-сонли Қонуни (Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Ахборотномаси, 1992 йил, N 9, 338-модда);

2) Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг 1992 йил 2 июлда қабул қилинган «**Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги тўғрисида**»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунини амалга киритиш тартиби тўғрисида»ги 633-ХII-сонли Қарори (Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Ахборотномаси, 1992 йил, N 9, 339-модда);

3) Ўзбекистон Республикасининг 2004 йил 3 декабрда қабул қилинган «**Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш, шунингдек айрим қонун ҳужжатларини ўз кучини йўқотган деб топиш тўғрисида**»ги 714-II-сонли Қонуни (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 2005 йил, N 1, 18-модда) I бўлимининг 10-банди;

4) Ўзбекистон Республикасининг 2015 йил 10 августда қабул қилинган «**Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида**»ги ўРҚ-389-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2015 йил, N 8, 310-модда) 1-моддаси;

5) Ўзбекистон Республикасининг 2016 йил 23 сентябрда қабул қилинган «**Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида**»ги ўРҚ-411-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2016 йил, N 9, 276-модда) 1-моддаси;

6) Ўзбекистон Республикасининг 2019 йил 23 майда қабул қилинган «**Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига жиноят процесси иштирокчиларининг ҳуқуқлари ҳимоя қилинишини таъминлаш билан боғлиқ ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида**»ги ўРҚ-542-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2019 йил, N 5, 267-модда) 2-моддаси.

56-модда. Ушбу Қонуннинг ижросини, ижрочиларга етказилишини, моҳияти ва аҳамияти тушунтирилишини таъминлаш

Ички ишлар вазирлиги, Ташқи ишлар вазирлиги ҳамда бошқа манфаатдор вазирликлар, давлат кўмиталари ва идоралар ушбу Қонуннинг ижросини, ижрочиларга етказилишини ҳамда моҳияти ва аҳамияти аҳоли ўртасида тушунтирилишини таъминласин.

57-модда. Қонун ҳужжатларини ушбу Қонунга мувофиқлаштириш

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси: ҳукумат қарорларини ушбу Қонунга мувофиқлаштирсин; давлат бошқаруви органлари ушбу Қонунга зид бўлган ўз

фойдаланиш имкониятига эга бўлиши учун чоралар кўриши шарт. Ўзбекистон Республикасининг консуллик муассасалари, шунингдек Ўзбекистон Республикаси дипломатик ваколатхоналарининг консуллик бўлимлари (бундан буён матнда консуллик муассасалари деб юритилади) ҳам Ўзбекистон Республикаси фуқароларининг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ва уларнинг бузилган ҳуқуқларини тиклаш бўйича чоралар кўради.

11-модда. Ўзбекистон Республикаси фуқаросини чет давлатга топширишга йўл қўйилмаслиги

Агар Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномасида бошқача қоида назарда тутилмаган бўлса, Ўзбекистон Республикасининг фуқароси чет давлатга топширилиши мумкин эмас.

12-модда. Ўзбекистон Республикаси фуқаросининг чет давлат фуқаролигига мансублигини тан олмаслиги

Ўзбекистон Республикаси фуқароларининг чет давлат фуқаролигига мансублиги Ўзбекистон Республикасида тан олинмайди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Ўзбекистон Республикаси фуқаролигидан чиқиш ёки фуқаролигини йўқотганлик тўғрисидаги қарори қабул қилинунига қадар бир вақтнинг ўзida чет давлат фуқаролигига эга бўлган Ўзбекистон Республикаси фуқароси Ўзбекистон Республикаси фуқаролигидан келиб чиқадиган мажбуриятларни бажаришдан бош тортиши ёки жавобгарликдан озод этилиши мумкин эмас.

2-БОБ. ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНING FUҚAROЛИГINI OЛИШ

13-модда. Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини олиш асослари

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги қуйидаги ҳолларда олинади:

туғилганлик бўйича;

бола фарзандликка олинганда;

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига қабул қилиш ва уни тиклаш натижасида.

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномаларида ва ушбу Қонунда назарда тутилган бошқа асосларга кўра ҳам олиниши мумкин.

14-модда. Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини туғилганлик бўйича олиш

Бола ўзининг туғилган жойидан қатъи назар, агар туғилган пайтида:

а) ота-онаси (ёлғиз отаси ёки онаси) Ўзбекистон Республикаси фуқаролари бўлса;

б) унинг ота-онасидан бири Ўзбекистон Республикаси фуқароси, бошқаси эса фуқаролиги бўлмаган шахс бўлса ёки бедарак йўқолган деб топилган ёхуд унинг турган жойи номаълум бўлса;

в) унинг ота-онасидан бири Ўзбекистон Республикаси фуқароси, бошқаси эса чет давлат фуқароси бўлса, туғилганлик бўйича Ўзбекистон Республикаси фуқаролигини олади.

Ушбу модда биринчи қисмининг «в» бандида назарда тутилган ҳолда боланинг Ўзбекистон Республикаси фуқаролигини олиши фақат Ўзбекистон Республикаси фуқароси бўлган ота-онасининг ёхуд бошқа қонуний вакилларининг илтимосномасига биноан амалга оширилади.

Ўзбекистон Республикаси ҳудудida туғилган, ота-онаси (ёлғиз отаси ёки онаси) фуқаролиги бўлмаган шахслар бўлган бола туғилганлик бўйича Ўзбекистон Республикаси фуқаролигини олади.

Ўзбекистон Республикаси ҳудудida турган, ота-онаси номаълум бўлган бола Ўзбекистон Республикаси фуқаросидир.

Отаси ёхуд онаси Ўзбекистон Республикасининг фуқароси бўлган болага оталик ёхуд оналик белгиланган ёки тан олинган тақдирда, бола, туғилган жойидан қатъи назар, Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини олади.

15-модда. Ота-онаси Ўзбекистон Республикаси фуқаролари бўлмаган боланинг Ўзбекистон Республикаси фуқаролигига мансублигини аниқлаш

Ўзбекистон Республикаси ҳудудida туғилган, ота-онаси (ёлғиз отаси ёки онаси) у туғилган пайтда чет давлат фуқаролари бўлган ёхуд ота-онасидан бири чет давлат фуқароси, бошқаси эса фуқаролиги бўлмаган шахс бўлган бола туғилганлик бўйича Ўзбекистон Республикаси фуқаролигини олмайд.

16-модда. Бола фарзандликка олинганда Ўзбекистон Республикаси фуқаролигини олиши

Ўзбекистон Республикаси фуқаролари томонидан фарзандликка олинаётган, чет давлат фуқароси бўлган ёхуд фуқаролиги бўлмаган шахс бўлган бола Ўзбекистон Республикаси фуқаролигини олади.

Бири Ўзбекистон Республикаси фуқароси, бошқаси эса фуқаролиги бўлмаган шахс бўлган эр-хотин томонидан фарзандликка олинаётган, чет давлат фуқароси бўлган ёхуд фуқаролиги бўлмаган шахс бўлган бола Ўзбекистон Республикаси фуқаролигини олади.

Бири Ўзбекистон Республикаси фуқароси, бошқаси эса чет давлат фуқароси бўлган эр-хотин томонидан фарзандликка олинаётган, чет давлат фуқароси бўлган ёхуд фуқаролиги бўлмаган шахс бўлган бола фарзандликка олувчиларнинг ўзаро келишувига кўра Ўзбекистон Республикаси фуқаролигини олади.

17-модда. Бола фарзандликка олинган тақдирда Ўзбекистон Республикаси фуқаролигини сақлаб қолиши

Ўзбекистон Республикаси фуқароси бўлган, Ўзбекистон Республикасида фарзандликка олинган бола Ўзбекистон Республикаси фуқаролигини сақлаб қолади.

Ўзбекистон Республикаси фуқароси бўлган, бири чет давлат фуқароси, бошқаси эса Ўзбекистон Республикаси фуқароси бўлган эр-хотин томонидан фарзандликка олинган болага фарзандликка олинганларнинг илтимосномасига кўра Ўзбекистон Республикаси фуқаролигидан чиқишга руҳсат берилиши мумкин.

3-БОБ. ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ FUҚAROЛИГIGA QAБУЛ ҚИЛИШ ВА УНИ ТИКЛАШ

18-модда. Ўзбекистон Республикаси фуқаролигига қабул қилиш турлари

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига қабул қилиш:

умумий тартибда;

соддалаштирилган тартибда;

алоҳида тартибда амалга оширилади.

19-модда. Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига умумий тартибда қабул қилиш

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига қабул қилишнинг умумий тартиби чет давлат фуқаросига ёки фуқаролиги бўлмаган шахсга нисбатан қуйидаги ҳолларда амалга оширилади, агар у:

- а) чет давлат фуқаролигидан чиқишни расмийлаштирган бўлса;
 - б) фуқаролиги бўлмаган шахсга яшаш гувоҳномаси олинган кундан эътиборан ва Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига қабул қилиш тўғрисидаги илтимоснома билан муурожаат қилган кунга қадар Ўзбекистон Республикаси ҳудудида узлуксиз беш йил давомида доимий яшаб келаётган бўлса;
 - в) тирикчилиқнинг қонуний манбаига эга бўлса;
 - г) Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига риоя этиш мажбуриятини ўз зиммасига олса;
 - д) давлат тилини мулоқот қилиш учун зарур даражада билса. Давлат тилини билиш даражасини аниқлаш тартиби Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгиланади.
- Ушбу модда биринчи қисмининг «б» бандида назарда тутилган шарт Ўзбекистон Республикаси фуқароси билан никоҳда бўлган ва никоҳ тузилганидан кейин Ўзбекистон Республикаси ҳудудида турмуш ўртогои билан биргаликда узлуксиз уч йил давомида яшаб келаётган фуқаролиги бўлмаган шахсга нисбатан татбиқ этилмайди.

Бунда, агар фуқаролиги бўлмаган шахс бир йил ичида Ўзбекистон Республикасидан ташқарига жами бир юз саксон уч кундан ортиқ бўлмаган муддатга чиққан бўлса, Ўзбекистон Республикаси ҳудудида яшалган муддат узлуксиз деб ҳисобланади.

20-модда. Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига соддалаштирилган тартибда қабул қилиш

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига қабул қилишнинг соддалаштирилган тартиби чет давлат фуқароси бўлган ёки фуқаролиги бўлмаган шахс ҳисобланган ватандошга нисбатан қуйидаги ҳолларда амалга оширилади, агар у:

- а) Ўзбекистон Республикаси ҳудудида яшайдиган ва Ўзбекистон Республикаси фуқароси бўлган, насл-насаб шажараси бўйича тўғри туташган лоқал битта ўзидан олдинги қариндошга эга бўлса;
- б) тирикчилиқнинг қонуний манбаига эга бўлса;
- в) Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига риоя этиш мажбуриятини ўз зиммасига олса;
- г) давлат тилини қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда мулоқот қилиш учун зарур даражада билса.

Ушбу модда биринчи қисмининг «а» бандида назарда тутилган шарт илм-фан ва илмий фаолият, техника, маданият ҳамда спорт соҳасида катта ютуқларга эга бўлган, шунингдек Ўзбекистон Республикаси учун манфаатли касбга ёхуд малакага эга бўлган ватандошга ва (ёки) унинг оила аъзоларига нисбатан ҳисобга олинмаслиги мумкин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Фуқаролик масалалари комиссияси материалларни кўриб чиқади ва Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига ушбу модданинг биринчи ва иккинчи қисмларида кўрсатилган шахсларга бериш мақсадга мувофиқлиги тўғрисида Ўзбекистон Республикаси Президентига таклифлар қиритади.

Қабул қилинган қарор асосида шахсга Ўзбекистон Республикаси фуқаролигини бериш тўғрисида қафолат хати берилади, агар ушбу шахс фуқароси бўлган давлат фуқаролигидан чиқадиган бўлса.

Қафолат хатининг амал қилиш муддати бир йил. Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Фуқаролик масалалари комиссиясининг қарорига биноан қафолат хатининг амал қилиш муддати яна бир йилга узайтирилиши мумкин.

Қафолат хати ички ишлар органи ёки консуллик муассасаси томонидан ариза берувчига ёки унинг қонуний вакилига топширилади ёхуд почта орқали юборилади.

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига қабул қилиш Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармониغا мувофиқ ариза берувчи чет давлат фуқаролигидан чиққанлиги ҳақида ҳужжат тақдим этганидан кейин амалга оширилади.

21-модда. Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига алоҳида тартибда қабул қилиш

Ўзбекистон Республикаси Президенти миллий манфаатлардан келиб чиқиб, чет давлатларнинг фуқароларига ва фуқаролиги бўлмаган шахсларга ушбу Қонуннинг 19 ва 20-моддалари талаблари қўлланилмаган ҳолда Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини бериши мумкин.

22-модда. Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини тиклаш

Агар илгари Ўзбекистон Республикаси фуқароси бўлган шахснинг фуқаролиги ушбу Қонун 25-моддаси биринчи қисмининг «а» ва «г» бандларида мувофиқ йўқотилган бўлмаса, у Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини тиклаш тўғрисида илтимоснома билан муурожаат қилиш ҳуқуқига эга. Илтимосномада Ўзбекистон Республикаси фуқаролигининг тугатилиш сабаблари кўрсатилади.

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини тиклаш тўғрисидаги илтимоснома бўйича ҳужжатларни расмийлаштириш ушбу Қонуннинг 19, 37 ва 38-моддаларида белгиланган тартибда амалга оширилади.

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини бир мартадан ортиқ тиклашга йўл кўйилмайди.

4-БОБ. ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASINING FUQAROLIGINI TUGATISH**23-модда. Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини тугатиш асослари**

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги қуйидагилар оқибатида тугатилади:

- а) Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигидан чиқиш;
- б) Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини йўқотганлик.

24-модда. Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигидан чиқиш

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигидан чиқиш ушбу Қонуннинг 37 ва 39-моддаларида белгиланган тартибда, Ўзбекистон Республикаси фуқаросининг Ўзбекистон Республикаси фуқаролигидан чиқиш тўғрисидаги илтимосномасига асосан амалга оширилади.

25-модда. Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини йўқотиш асослари

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги қуйидаги ҳолларда йўқотилади:

- а) шахс чет давлатнинг ҳарбий хизматига, хавфсизлик органларига, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларига, давлат

аризачининг фамилияси, исми ва отасининг исми ўзгарганлиги ҳақидаги маълумотнома (ўзгаришлар мавжуд бўлса);

давлат божи тўланганлиги тўғрисидаги ҳужжат.

Фуқаролиги бўлмаган шахсни Ўзбекистон Республикасининг фуқароси деб тан олиш тўғрисидаги аризани ички ишлар органлари томонидан кўриб чиқишнинг умумий муддати ариза топширилган кундан эътиборан уч ойни ташкил этади.

Ушбу Қонуннинг 6-моддасида назарда тутилган ҳолатлар тасдиқланган тақдирда, фуқаролиги бўлмаган шахс тегишлича Қорақалпоғистон Республикаси ички ишлар вазирлиги, Тошкент шаҳри ва Тошкент вилояти ички ишлар бош бошқармалари бошлиқлари ёки вилоятлар ички ишлар бошқармалари бошлиқлари томонидан тасдиқланади, Ички ишлар вазирлиги билан келишилган ҳулосага асосан Ўзбекистон Республикасининг фуқароси деб тан олинади.

9-БОБ. ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИ ХУЗУРИДАГИ ФУҚАРОЛИК МАСАЛАЛАРИ КОМИССИЯСИ

46-модда. Ўзбекистон Республикаси Президенти хузуридаги Фуқаролик масалалари комиссиясини тuzиш

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги масалаларини ҳал этишга доир конституциявий ваколатларини амалга ошириш мақсадида беш йил муддатга Ўзбекистон Республикаси Президенти хузуридаги фуқаролик масалалари комиссияси (бундан буён матнда Комиссия деб юритилади) тuzилади.

Комиссия Ўзбекистон Республикаси Президенти хузуридаги маслaxат-қўмақлашувчи органдир. Комиссия таркиби Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан тасдиқланади.

Комиссия раис, раис ўринбосари, котиб ва Комиссиянинг бошқа аъзоларидан таркиб топади.

Комиссиянинг раиси, раис ўринбосари ва бошқа аъзолари унинг ишида жамоатчилик асосида иштирок этади.

Комиссия мажлисида раис йўқ бўлган тақдирда унинг вазифалари раис ўринбосарининг зиммасига юклатилади.

Ўзбекистон Республикаси Президенти хузуридаги Фуқаролик масалалари комиссиясининг регламенти Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан тасдиқланади.

47-модда. Комиссиянинг асосий вазифалари

Комиссиянинг асосий вазифалари қуйидагилардан иборат: Ўзбекистон Республикаси фуқаролиги масалаларига оид илтимосномаларни кўриб чиқиш, Ўзбекистон Республикаси Президентига фуқаролик масалалари юзасидан таклифлар киритиш;

Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан қабул қилинган фуқаролик масалаларига оид қарорларнинг ижро этилиши устидан назоратни амалга ошириш;

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролик тўғрисидаги қонун ҳужжатлари ижросини таҳлил қилиш, Ўзбекистон Республикаси Президентига маъзур йўналишда аниқланган муаммоларни бартараф этишга қаратилган таклифлар киритиш;

фуқаролик масалалари бўйича халқро амалиётни ва илғор хорижий тажрибани ўрганиш.

48-модда. Комиссиянинг ҳуқуқлари

Комиссия ўз зиммасига юклатилган вазифаларни амалга ошириш мақсадида қуйидаги ҳуқуқларга эга:

юртувида турган иш юзасидан тегишли давлат органларидан Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги масалалари

бўйича қўшимча ҳужжатлар ва материалларни талаб қилиб олиш;

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги масалалари бўйича норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни тайёрлашда иштирок этиш, тегишли таклифларни Ўзбекистон Республикасининг Президентига киритиш;

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги масалалари юзасидан зарур бўлган қўшимча ахборот олиш учун ўз мажлисларига давлат органлари ва бошқа ташкилотларнинг вакилларини таклиф этиш.

Комиссия Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги масалаларига оид илтимосномаларни кўриб чиқиш тугатиш тўғрисида ушбу Қонун 42-моддасининг биринчи қисмида назарда тутилган асосларга кўра қарор қабул қилади.

49-модда. Комиссиянинг ишини ташкил этиш ва қарорларини қабул қилиш тартиби

Комиссиянинг заруратга қараб, лекин бир ойда камида икки марта ўтказиладиган мажлислари Комиссия ишининг ташкилий шаклидир.

Комиссиянинг мажлислари унинг аъзолари умумий сонининг камида учдан икки қисми ҳозир бўлганда ваколатлидир.

Комиссия мажлисида Ўзбекистон Республикаси Конституциявий судининг раиси, Ўзбекистон Республикаси Олий судининг раиси, Ўзбекистон Республикаси Бош вазир ва Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори иштирок этиши ҳамда муҳожама этиладиган масалалар юзасидан маъруза қилиши мумкин.

Комиссия қарори мажлисда ҳозир бўлган Комиссия аъзолари умумий сонининг кўпчилик овози билан қабул қилинади. Комиссия аъзоларининг овозлари тенг бўлиб қолганда раислик қилувчининг овози ҳал қилувчи ҳисобланади. Комиссия қарори баённома билан расмийлаштирилади ва унинг мажлисида иштирок этган барча аъзолари томонидан имзоланади.

Комиссияга кўриб чиқиш учун киритиладиган Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги масалаларига оид материалларни дастлабки тарзда ишлаб чиқиш ва тайёрлаш Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрациясининг тегишли таркибий бўлинмаси томонидан амалга оширилади.

10-БОБ. ЯКУНЛОВЧИ ҚОИДАЛАР

50-модда. Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги масалаларига оид қарорларни ижро этувчи органлар

Ўзбекистон Республикасида доимий яшовчи шахсларга нисбатан фуқаролик масалаларига оид қарорларни ижро этиш Ички ишлар вазирлиги ва унинг тегишли бўлинмалари зиммасига, хорижда яшайдиган шахсларга нисбатан эса Ташқи ишлар вазирлиги ва тегишли консуллик муассасалари зиммасига юклатилади.

Ўзига нисбатан Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига қабул қилиш, уни тиклаш ёки ундан чиқиш бўйича қарор қабул қилинган шахс бу ҳақда Ўзбекистон Республикаси Президентининг фуқаролик масалаларига оид қарори кучга кирган кундан эътиборан ўн беш кунлик муддатда ички ишлар органи ёки консуллик муассасаси томонидан хабардор қилинади.

51-модда. Фуқаролик тўғрисидаги ишларни кўриб чиқиш яқунлари бўйича берилиши лозим бўлган ҳужжатлар

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини ушбу Қонунда белгиланган тартибда олган шахсга ички ишлар органи ёхуд консуллик муассасаси томонидан Ўзбекистон Республикаси

нома Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги масалаларига оид идоралараро маълумотлар базасига киритилган санадан эътиборан бир йилдан ошмаслиги керак.

42-модда. Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги масалаларига оид материалларни кўриб чиқишни тугатиш

Куйидаги ҳолатлар Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги масалаларига оид материалларни кўриб чиқишни тугатиш асослари ҳисобланади:

а) шахсининг давлат олдига бажарилмаган мажбуриятлари ёки фуқаролар ёхуд давлат органлари ва бошқа ташкилотлар манфаатлари билан боғлиқ бўлган унинг мулкый мажбуриятлари мавжудлиги;

б) шахнинг қидирувда эканлиги;

в) агар шахс айбланувчи сифатида жиноий жавобгарликка тортилган, судланган ва жазони ўтаётган бўлса;

г) шахсга нисбатан қонуний кучга кирган ва ижро этилиши лозим бўлган суд ҳукмининг мавжудлиги;

д) била туриб ёлгон маълумотлар ёки сохта ҳужжатлар тақдим этганлик;

е) Ўзбекистон Республикасининг давлат хавфсизлиги манфаатларига зидлик;

ж) шахнинг вафот этганлиги.

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги масалаларига оид материалларни кўриб чиқиш тугатилганлиги тўғрисида ички ишлар органи ёки консуллик муассасаси аризачини ёки унинг қонуний вакилини Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги масалаларига оид материалларни кўриб чиқиш тугатилганлиги сабабларини кўрсатган ҳолда ёзма шаклда хабардор қилади.

Ушбу модда биринчи қисмининг «а», «б», «в» ва «г» бандларида назарда тутилган ҳолатлар бартараф этилган тақдирда, шахс ички ишлар органига ёки консуллик муассасасига қайта мурожаат қилиш ҳуқуқига эга.

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги масалаларига оид материалларни кўриб чиқиш тугатилган тақдирда тўланган давлат божи ёки консуллик йиғими қайтариб берилмайди.

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги масалаларига бўйича такрорий мурожаат Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридagi Фуқаролик масалалари комиссияси Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги масалаларига оид материалларни кўриб чиқишни тугатиш ҳақида қарор қабул қилганидан сўнгра бир йил ўтгач ички ишлар органи ёки консуллик муассасаси томонидан қабул қилинади. Ариза берувчига маълум бўлмаган ва маълум бўлиши мумкин бўлмаган янги ҳолатлар юзага келган тақдирда, такрорий илтимоснома кўрсатилган муддатдан олдин ҳам кўриб чиқиши мумкин.

8-БОБ. ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНING FUҚAROLIGIGA MANSUBLIKNI ANIQLASH VA FUҚAROLIGINI TAN OLIШ TARTIBI

43-модда. Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига мансубликни аниқлаш

Шахсининг Ўзбекистон Республикаси фуқаролигига мансублигини аниқлаш тўғрисидаги ариза унинг доимий яшаш жойидаги ички ишлар органига, хорижда доимий яшаётган шахс томонидан эса консуллик муассасасига берилади.

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига мансубликни аниқлаш шахсининг Ўзбекистон Республикаси фуқаролигига мансублигини аниқлаш тўғрисидаги ариза ва аризага илова қилинган ҳужжатлар асосида амалга оширилади.

Ариза берувчиди унинг Ўзбекистон Республикаси фуқаролигига мансублигини тасдиқловчи ҳужжатлар мавжуд бўлганда

ариза берувчиди Ўзбекистон Республикаси фуқаросининг паспорти ёки Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги мавжудлигини тасдиқловчи бошқа ҳужжат берилади.

Ариза берувчиди зарур ҳужжатлар мавжуд бўлмаган тақдирда, шунингдек ариза берувчининг Ўзбекистон Республикаси фуқаролигига мансублигига нисбатан шубҳа пайдо бўлганда ички ишлар органи ёки консуллик муассасаси текширув ўтказиш учун тегишли давлат органларига сўровнома юборади. Текширув якунлари бўйича хулоса чиқарилади.

Ўзбекистон Республикаси фуқаросининг паспорти ушбу Қонун 5, 6, 13-16 ва 32-36-моддаларининг талаблари бузилган ҳолда олинганлиги факти аниқланган тақдирда, Ўзбекистон Республикаси фуқаросининг паспорти ички ишлар органининг хулосасига асосан олиб қўйилади. Паспорти олиб қўйилган шахс мазкур хулосадан норози бўлган тақдирда, у ўзининг Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига мансублиги ёки мансуб эмаслиги тўғрисидаги масалани ҳал этиш учун судга мурожаат қилишига ҳақиқ.

Ушбу модданиннг тўртинчи ва бешинчи қисмларида кўрсатилган хулосалар тегишинча Қорақалпоғистон Республикаси ички ишлар вазирли, Тошкент шаҳри ва Тошкент вилояти ички ишлар бош бошқармалари бошлиқлари ёки вилоятлар ички ишлар бошқармалари бошлиқлари томонидан тасдиқланади.

44-модда. Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига мансуб эмаслик тўғрисидаги маълумотномаларни расмийлаштириш тартиби

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига мансуб эмаслик тўғрисидаги маълумотномани расмийлаштириш ҳақидаги сўровнома доимий яшаш жойидаги ички ишлар органига, хорижда доимий яшаб турган шахс томонидан эса консуллик муассасасига топширилади.

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига мансуб эмаслик тўғрисидаги маълумотномани расмийлаштириш тўғрисидаги сўровномага қуйидагилар илова қилинади:

туғилганлик тўғрисидаги гувоҳнома;

паспорт ёки шахсини тасдиқловчи бошқа ҳужжат;

давлат божи ёки консуллик йиғими тўланганлигини тасдиқловчи ҳужжат.

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига мансуб эмаслик тўғрисидаги маълумотномани расмийлаштириш ҳақидаги сўровномани ички ишлар органига томонидан кўриб чиқишнинг умумий муддати Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги масалаларига оид идоралараро маълумотлар базасига талабнома киритилган лайдан эътиборан бир ойни ташкил этади. Сўровномани кўриб чиқиш жараёнида шахсининг Ўзбекистон Республикаси фуқаролигига мансублиги ёки мансуб эмаслиги текширилади. Кўриб чиқиш якунлари бўйича ички ишлар органи томонидан Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига мансуб эмаслик тўғрисидаги маълумотнома берилади.

45-модда. Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини тан олишни расмийлаштириш масалаларига оид материалларни тайёрлаш

Фуқаролиги бўлмаган шахсини Ўзбекистон Республикасининг фуқароси деб тан олиш тўғрисидаги ариза доимий яшаш жойидаги ички ишлар органига топширилади. Аризага қуйидагилар илова қилинади:

сўровнома;

фуқаролиги бўлмаган шахсга яшаш гувоҳномаси;

никоҳ тузилганлиги ёки никоҳ бекор қилинганлиги тўғрисидаги гувоҳнома;

ҳокимияти ва бошқаруви органларига хизматга кирганлиги оқибатида;

б) агар хорижда доимий яшовчи шахс етти йил мобайнида узрли сабабларсиз доимий консуллик ҳисобига турмаган бўлса;

в) агар Ўзбекистон Республикаси фуқаролигига қабул қилиш била туриб ёлгон маълумотлар ёки сохта ҳужжатларни тақдим этиш натижасида амалга оширилган бўлса;

г) агар шахс чет давлатнинг фойдасини кўзлаб фаолият кўрсатган ҳолда ёки тинчлик ва хавфсизликка қарши жиноятлар содир этиш йўли билан жамият ҳамда давлат манфаатларига жиддий зарар етказган бўлса;

д) агар шахс ихтиёрий равишда чет давлатнинг фуқаролигини олган бўлса;

е) агар шахс чет давлатнинг фуқаролигини тузилганлик буйича ёхуд чет давлат фуқароси бўлган отасининг ёки онасининг фуқаролиги асосида, вояга етмаган ёшида олган бўлса ва йигирма бир ёшга тулғунига қадар чет давлат фуқаролигидан чиқишни расмийлаштирмаган бўлса.

Шахсининг Ўзбекистон Республикаси фуқаролигини йўқотганлиги унинг эрининг (хотинининг) ва фарзандининг (бопаларининг) фуқаролиги ўзгаришига сабаб бўлмайди.

26-модда. Ўзбекистон Республикаси фуқароларининг чет давлат ҳарбий хизматига, хавфсизлик органларига, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларига, давлат ҳокимияти ва бошқаруви органларига хизматга кирганлиги фактларини аниқлаш

Чет давлатнинг ҳарбий хизматига, хавфсизлик органларига, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларига, давлат ҳокимияти ва бошқаруви органларига хизматга кирган шахсларни аниқлаш учун консуллик муассасалари манфаатдор вазирликлар, давлат кўмиталари ҳамда идораларнинг маълумотларини текширади, шунингдек жамийон ва юридик шахсларнинг келиб тушаётган мурожаатларини ўрганади.

Ушбу модданин биринчи қисмида кўрсатилган фактлар тасдиқланган тақдирда Ўзбекистон Республикаси Ташқи ишлар вазирлиги (бундан буён матнда Ташқи ишлар вазирлиги деб юритилади) ҳулоса тайёрлайди ва уни материаллар билан бирга Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Фуқаролик масалалари комиссиясига юборади.

27-модда. Хорижда доимий яшаётган ва доимий консуллик ҳисобига турмаган Ўзбекистон Республикасининг фуқароларини аниқлаш

Хорижда доимий яшаётган ва етти йил мобайнида доимий консуллик ҳисобига турмаган Ўзбекистон Республикасининг фуқароларини аниқлаш учун консуллик муассасалари:

консуллик муассасасига шахсан мурожаат қилган шахсларнинг мурожаатларини ёхуд консуллик муассасаларига Ташқи ишлар вазирлиги орқали келиб тушган маълумотларни текширади;

шахсининг Ўзбекистон Республикаси фуқаролигига мансублиги тўғрисидаги чет давлатнинг сўровномаларини ўрганади;

ўз консуллик округларидаги мамлакатларда озодликдан маҳрум этиш жойларида сақланаётган Ўзбекистон Республикаси фуқароларининг ҳисобини юритади;

хорижда доимий яшашига чиқиб кетган Ўзбекистон Республикаси фуқароларини Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлигининг (бундан буён матнда Ички ишлар вазирлиги деб юритилади) ҳар чорада берадиган сўровномаларига кўра доимий консуллик ҳисоби рўйхатлари буйича текширади.

Ушбу модданин биринчи қисмида назарда тутилган факт аниқланган тақдирда, Ташқи ишлар вазирлиги ҳулоса тайёрлайди ва уни материаллар билан бирга Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Фуқаролик масалалари комиссиясига юборади.

Хорижда доимий яшаётган ва етти йил мобайнида узрли сабабларсиз доимий консуллик ҳисобига турмаган Ўзбекистон Республикаси фуқароси консуллик муассасасига доимий консуллик ҳисобига қўйиш тўғрисида ариза билан мурожаат қилиш ҳуқуқига эга. Консуллик муассасаси ариза берувчининг шахсини аниқлайди, Ўзбекистон Республикаси фуқаролигини йўқотган шахсларнинг рўйхати билан солиштиради ва Ўзбекистон Республикаси фуқаросининг доимий консуллик ҳисобига ўз вақтида турмаганлиги сабабларини ўрганади. Бунда ариза берувчига ушбу Қонун 25-моддасининг қондалари тушунтирилади.

Узрли сабаблар мавжуд бўлганда консуллик муассасаси Ўзбекистон Республикаси фуқаросини доимий консуллик ҳисобига қўйиш учун ҳужжатларни қабул қилиш тўғрисида қарор қабул қилиши мумкин. Касаллик, яшаб турилган мамлакатда консуллик муассасаси мавжуд эмаслиги ва фуқарога боғлиқ бўлмаган бошқа сабаблар узрли сабаблар ҳисобланади. Ўзбекистон Республикаси фуқаросининг доимий консуллик ҳисобига қўйилганлиги тўғрисидаги ахборот Ташқи ишлар вазирлигига юборилади.

28-модда. Била туриб ёлгон маълумотларни ёки сохта ҳужжатларни тақдим этиш натижасида Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига қабул қилинганлиги фактини аниқлаш

Била туриб ёлгон маълумотларни ёки сохта ҳужжатларни тақдим этиш натижасида Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги олинганлиги факти аниқланган тақдирда Ички ишлар вазирлиги ёки Ташқи ишлар вазирлиги материалларни Ўзбекистон Республикаси прокуратура органларига топширади.

Била туриб ёлгон маълумотларни ёки сохта ҳужжатларни тақдим этиш натижасида Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги олинганлиги факти суднинг қонуний кучга кирган қарори билан белгиланади.

Қарор чиқарган суд қарорининг кўчирма нусхасини Ички ишлар вазирлигига ёки Ташқи ишлар вазирлигига юборади.

Суднинг қарори асосида Ички ишлар вазирлиги ёки Ташқи ишлар вазирлиги ҳулоса тайёрлайди ва ҳулосани материаллар билан бирга Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Фуқаролик масалалари комиссиясига юборади.

29-модда. Чет давлатнинг фойдасини кўзлаган ҳолда фаолият кўрсатган ёхуд тинчлик ва хавфсизликка қарши жиноят содир этган Ўзбекистон Республикаси фуқаросининг жамият ҳамда давлат манфаатларига жиддий зарар етказганлиги фактини аниқлаш

Чет давлатнинг фойдасини кўзлаган ҳолда фаолият кўрсатган ёхуд тинчлик ва хавфсизликка қарши жиноят содир этган Ўзбекистон Республикаси фуқаросининг жамият ҳамда давлат манфаатларига жиддий зарар етказганлиги факти суднинг қонуний кучга кирган ҳукми билан белгиланади.

Ҳукм чиқарган суд ҳукмининг кўчирма нусхасини Ички ишлар вазирлигига юборади.

Суднинг ҳукми асосида Ички ишлар вазирлиги ҳулоса тайёрлайди ва ҳулосани материаллар билан бирга Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Фуқаролик масалалари комиссиясига юборади.

30-модда. Чет давлат фуқаролигини ихтиёрий равишда олган Ўзбекистон Республикасининг фуқароларини аниқлаш

Чет давлат фуқаролигини ихтиёрий равишда олган Ўзбекистон Республикасининг фуқароларини аниқлаш учун ички ишлар органлари ва консуллик муассасалари манфаатдор вазирликлар, давлат қўмиталари ҳамда идораларнинг маълумотларини текширади, шунингдек жисмоний ва юридик шахсларнинг келиб тушаётган муурожаатларини ўрганади.

Ушбу модданинг биринчи қисмида назарда тутилган факт аниқланган тақдирда Ўзбекистон Республикаси фуқаросига ушбу Қонуннинг 25-моддаси қоидалари тушунтирилади. Бунда Ички ишлар вазирлиги ёки Ташқи ишлар вазирлиги хулоса тайёрлайди ва хулосаси материаллар билан бирга Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Фуқаролик масалалари комиссиясига юборади.

31-модда. Чет давлатнинг фуқаролигини туғилганлик бўйича ёхуд чет давлат фуқароси бўлган отасининг ёки онасининг фуқаролиги асосида, вояга етмаган ёшда олган Ўзбекистон Республикасининг фуқароларини аниқлаш

Чет давлатнинг фуқаролигини туғилганлик бўйича ёхуд чет давлат фуқароси бўлган отасининг ёки онасининг фуқаролиги асосида, вояга етмаган ёшда олган ва йигирма бир ёшга тўлгунга қадар чет давлат фуқаролигидан чиқишни расмийлаштирмаган Ўзбекистон Республикасининг фуқароларини аниқлаш учун ички ишлар органлари ва консуллик муассасалари манфаатдор вазирликлар, давлат қўмиталари ва идораларнинг маълумотларини текширади, шунингдек жисмоний ва юридик шахсларнинг келиб тушаётган муурожаатларини ўрганади.

Ушбу модданинг биринчи қисмида назарда тутилган факт аниқланган тақдирда Ўзбекистон Республикаси фуқаросига ёки унинг қонуний вакилига ушбу Қонуннинг 25-моддаси қоидалари тушунтирилади.

Агар шахс йигирма бир ёшга тўлгунга қадар чет давлатнинг фуқаролигини тугатиш тўғрисида ахборот тақдим этмаса, Ички ишлар вазирлиги ёки Ташқи ишлар вазирлиги хулоса тайёрлайди ва хулосани материаллар билан бирга Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Фуқаролик масалалари комиссиясига юборади.

5-БОБ. ОТА-ОНАСИНИНГ ФУҚАРОЛИГИ ЎЗГАРГАН ТАҚДИРДА ВА ФАРЗАНДЛИККА ОЛИНГАНДА БОЛАНИНГ ФУҚАРОЛИГИ

32-модда. Ота-онасининг фуқаролиги ўзгарган тақдирда боланинг фуқаролиги ўзгариши

Агар ўн тўрт ёшга тўлмаган боланинг ота-онаси (ёлғиз отаси ёки онаси) Ўзбекистон Республикаси фуқаролигини олса ёки Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигидан чиқса, ушбу боланинг фуқаролиги ўзгариши мумкин.

Ота-она (ёлғиз ота ёки она) Ўзбекистон Республикаси фуқаролигини ўзгартирганда Ўзбекистон Республикаси фуқароси бўлган боланинг фуқаролиги, башарти бола фуқаролиги бўлмаган шахс бўлиб қолмаса, ўзгариши мумкин.

Ота-оналик ҳуқуқларидан маҳрум этилган ота-онасининг фуқаролиги ўзгарганда, боланинг фуқаролиги ўзгармайди. Боланинг фуқаролиги ўзгарган тақдирда, ота-оналик ҳуқуқларидан маҳрум этилган ота-онасининг розилиги талаб қилинмайди.

33-модда. Ўзига нисбатан васийлик ёки ҳомийлик белгиланган боланинг Ўзбекистон Республикаси фуқаролигини сақлаб қолиши

Агар Ўзбекистон Республикаси ҳудудида яшаб турган бола-

нинг ота-онаси (ёлғиз отаси ёки онаси) Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигидан чиқса ва бунда улар ўзига нисбатан васийлик ёки ҳомийлик белгиланган боланинг тарбиясида иштирок этмаса, ота-онасининг нотариал тартибда тасдиқланган аризасига, васийнинг ёхуд ҳомийнинг илтимосномасига қўра бола Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини сақлаб қолади.

34-модда. Ота-онасидан бири Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини олган тақдирда боланинг Ўзбекистон Республикаси фуқаролигини олиши

Агар ота-онасидан бири Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини олаётган бўлса, бошқаси эса чет давлат фуқароси бўлиб қолаверса, Ўзбекистон Республикаси фуқаролигини олаётган отанинг ёки онанинг илтимосномасига қўра, тутилган жойидан қатъи назар, бола Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини олиши мумкин.

Агар ота-онасидан бири Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини олаётган бўлса, бошқаси эса Ўзбекистон Республикасида доимий яшовчи чет давлат фуқароси бўлиб қолаверса, ўн тўрт ёшга тўлмаган, Ўзбекистон Республикаси ҳудудида тутилган ва доимий яшаётган бола Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини олади.

Агар ота-онасидан бири Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини олаётган бўлса, бошқаси эса фуқаролиги бўлмаган шахс бўлиб қолаверса, Ўзбекистон Республикаси ҳудудида яшаётган бола Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини олади.

Агар ота-онасидан бири Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини олаётган бўлса, бошқаси эса фуқаролиги бўлмаган шахс бўлиб қолаверса, Ўзбекистон Республикасидан ташқарида доимий яшаётган бола Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини олаётган отанинг ёки онанинг илтимосномасига қўра Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини олиши мумкин.

35-модда. Ота-онасидан бири Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигидан чиққан тақдирда боланинг Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини сақлаб қолиши

Агар ота-онасидан бири Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигидан чиқаётган бўлса, бошқаси эса Ўзбекистон Республикаси фуқароси бўлиб қолаверса, бола Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини сақлаб қолади. Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигидан чиқаётган отасининг ёки онасининг илтимосномасига қўра, болага Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигидан чиқишга Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини сақлаб қолган отасининг ёки онасининг ёзма розилиги мавжуд бўлган тақдирда рухсат берилиши мумкин.

36-модда. Боланинг фуқаролигини ўзгартiriш чоғида унинг розилигини олиш зарурлиги

Ота-онасининг фуқаролиги ўзгарганда ёки бола фарзандликка олинган тақдирда ўн тўрт ёшдан ўн саккиз ёшгача бўлган боланинг фуқаролиги фақат унинг ёзма розилиги билан ўзгартiriлиши мумкин.

6-БОБ. ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ФУҚАРОЛИГИГА ҚАБУЛ ҚИЛИШ, УНИ ТИКЛАШ ЁКИ УНДАН ЧИҚИШ ЧОҒИДА ҲУЖАТЛАРНИ ТАЙЁРЛАШ ТАРТИБИ

37-модда. Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига қабул қилиш, уни тиклаш ёки ундан чиқиш тўғрисидаги илтимосномаларга доир умумий талаблар

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига қабул қилиш, уни тиклаш ёки ундан чиқиш тўғрисидаги илтимоснома Ўзбекистон Республикаси Президенти номига ариза берувчи томонидан шахсан берилади.

Ўзбекистон Республикаси ҳудудида яшаб турган шахс илтимосномани доимий яшаш жойидаги ички ишлар органига, хорижда яшаётган шахс эса консуллик муассасасига беради. Узрли сабаблар мавжуд бўлганда (касаллик, консуллик муассасасининг мавжуд эмаслиги) нотариал тартибда тасдиқланган илтимоснома ишончли шахслар орқали берилиши мумкин.

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига қабул қилиш, уни тиклаш ёки ундан чиқиш тўғрисидаги илтимоснома ва унга илова қилинадиган ҳужжатлар ариза берувчи томонидан уларнинг тузилиш санаи кўрсатилган ҳолда имзоланиши керак. Агар ариза берувчи жисмоний нуқсонлари, касаллиги оқибатида ёки бирон-бир бошқа сабабларга кўра илтимосномани ўз қўли билан имзолай олмаса, унинг топширигига кўра ўзга шахс ариза берувчи ва ички ишлар органининг мансабдор шахси ёхуд консуллик муассасасининг консуллик мансабдор шахси ҳозирлигида илтимосномани ёки бошқа ҳужжатни ариза берувчи ҳужжатни ўз қўли билан имзолай олмаганлигининг сабабини кўрсатган ҳолда имзоланиши мумкин. Бундай ҳолларда ички ишлар органининг мансабдор шахси ёки консуллик муассасасининг консуллик мансабдор шахси томонидан илтимосномага бу ҳақда ёзиб қўйилади.

38-модда. Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига қабул қилиш ёки уни тиклаш тўғрисидаги илтимосномага илова қилинадиган ҳужжатлар

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига умумий тартибда қабул қилиш ёки Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигини тиклаш тўғрисидаги илтимосномага қуйидагилар илова қилинади:

сўровнома;
паспорт ва (ёки) яшаш гувоҳномаси;
ниҳоҳ тузилганлиги ёки ниҳоҳ бекор қилинганлиги тўғрисидаги гувоҳнома;

бола илтимосномада кўрсатилган тақдирда, унинг тутилганлиги тўғрисидаги гувоҳномаси ва агар мавжуд бўлса яшаш гувоҳномаси;

тирикчиликнинг қонуний манбалари мавжудлигини тасдиқловчи ҳужжат;

давлат божи (консуллик йиғими) тўланганлиги тўғрисидаги ҳужжат.

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига соддалаштирилган тартибда қабул қилиш тўғрисидаги илтимосномага ушбу модданан биринчи қисмида санаб ўтилган ҳужжатлардан ташқари қуйидагилар илова қилинади:

ариза берувчининг тутилганлиги тўғрисидаги гувоҳномаси;

Ўзбекистон Республикаси ҳудудида яшаётган ва Ўзбекистон Республикасининг фуқароси бўлган, насл-насаб шажараси бўйича тўғри туташган ўзидан олдинги қариндошининг паспорти ёхуд манфаатдор вазирлиқнинг, давлат кўмитасининг ёки идоранинг илтимосномаси;

судланганлиги ҳолати йўқлигини ёки мавжудлигини тасдиқловчи ҳужжат.

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига алоҳида тартибда қабул қилиш тўғрисидаги илтимосномага паспорт (яшаш гувоҳномаси) илова қилинади.

39-модда. Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигидан чиқиш тўғрисидаги илтимосномага илова қилинадиган ҳужжатлар

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигидан чиқиш тўғрисидаги илтимосномага қуйидагилар илова қилинади:

сўровнома;
паспорт;
ниҳоҳ тузилганлиги ёки ниҳоҳ бекор қилинганлиги тўғрисидаги гувоҳнома;

бола илтимосномада кўрсатилган тақдирда, унинг тутилганлиги тўғрисидаги гувоҳномаси ва агар мавжуд бўлса паспорти; давлат божи (консуллик йиғими) тўланганлиги тўғрисидаги ҳужжат.

Агар Ўзбекистон Республикасида ариза берувчининг Ўзбекистон Республикаси фуқароси бўлган эри (хотини), ота-онаси, шунингдек унинг қарамоғидаги шахслар доимий яшаса, ариза берувчи ушбу шахсларнинг ўзига нисбатан мулкий эътирозлари мавжуд эмаслиги ҳақидаги нотариал тартибда тасдиқланган аризаларини тақдим этиши шарт.

40-модда. Ўзбекистон Республикасининг фуқаролигига қабул қилиш, уни тиклаш ва ундан чиқиш масалаларига оид ҳужжатларни расмийлаштириш тартиби

Илтимосномани қабул қилган ички ишлар органи ёки консуллик муассасаси ариза берувчи томонидан тақдим этилган ҳужжатларнинг тўғри расмийлаштирилганлигини уч иш кунини ичида текширади.

Аниқланган камчиликларни бартараф этиш учун ички ишлар органи ёки консуллик муассасаси ариза берувчидан қўшимча ҳужжатлар тақдим этишни талаб қилишга ёхуд зарур ахборотни бошқа давлат органларидан сўраб олишга ҳақли.

Илтимоснома ушбу Қонуннинг 37, 38 ва 39-моддаларида кўрсатилган барча ҳужжатлар ариза берувчи томонидан тақдим этилган пайдан эътиборан кўриб чиқиш учун қабул қилинган деб ҳисобланади.

7-БОБ. ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНING ФУҚАРОЛИГИ МАСАЛАЛАРИГА ОИД МАТЕРИАЛЛАРНИ КЎРИБ ЧИҚИШ МУДДАТЛАРИ ВА КЎРИБ ЧИҚИШНИ ТУГАТИШ АСОСЛАРИ

41-модда. Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги масалаларига оид материалларни кўриб чиқиш муддатлари

Ички ишлар органи ёки консуллик муассасаси Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги масалаларига оид ҳужжатлар рўйхатдан ўтказилгандан кейин ушбу Қонуннинг 52-моддасида белгиланган тартибда тузиладиган Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги масалаларига оид идоралараро маълумотлар базасига материалларни кўриб чиқиш тўғрисидаги талабномани уч иш кунини ичида киритади.

Талабномани кўриб чиқиш, текширув ўтказиш ва хулоса тайёрлаш муддати бир ойни ташкил этади. Қўшимча ҳужжатлар ёки маълумотлар олиш зарур бўлганда талабномани кўриб чиқиш ва хулоса тайёрлаш муддати бир ойгача узайтирилиши мумкин.

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги масалаларига оид материалларни қабул қилган консуллик муассасаси уларни дипломатик почта жадвалини ҳисобга олган ҳолда Ташқи ишлар вазирлигига юборади.

Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузурдаги Фуқаролик масалалари комиссиясига юбориш учун материалларни Ички ишлар вазирлиги ёки Ташқи ишлар вазирлиги томонидан тайёрлаш муддати бир ойдан ошмаслиги керак.

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги масалаларига оид материалларни кўриб чиқишнинг умумий муддати талаб-

МИСОЛ. Жамият улушини учинчи шахсга сотиш

«Альфа» МЧЖ устав фонди 100 000 минг сўмни ташкил этади, ундаги улушлар куйидагича тақсимланган:

- «Баҳор» МЧЖ - 50%, ёки 50 000 минг сўм;
- жисмоний шахс Норматов Т. В. - 30%, ёки 30 000 минг сўм;
- жамият улуши - 20%, ёки 20 000 минг сўм.

«Альфа» МЧЖ иштирокчиларининг умумий йиғилиши томонидан жамият улушини учинчи шахсга, яъни жисмоний шахс Норматова Р. М.га улушнинг номинал қийматидан юқори нархда - 25 000 минг сўмга сотиш тўғрисидаги қарор бир овоздан қабул қилинди.

Бухгалтерия ҳисоби:

Хўжалик операциясининг мазмуни	Сумма, минг сўм	Счётлар корреспонденцияси	
		дебет	кредит
Жамият улуши сотилди	20 000	5110-«Ҳисоб-китоб счёти»	8630-«Сотиб олинган жамиятга тегишли улуш»
	5 000		9590-«Молиявий фаолиятнинг бошқа даромадлари»
Жамият улуши учинчи шахсга утгани акс эттирилди	20 000	8330-«Пай ва улушлар» жамият улуши	8330-«Пай ва улушлар» Муассис – жисмоний шахс Норматова Р. М.

Устав фонди жамият улушига қандай камайтирилади

Жамиятнинг тақсимланмаган ёки сотилмаган улуши куйидаги ҳолатларда сўндирилади:

муассислар умумий йиғилиши томонидан шундай қарор қабул қилинганда;

● улушни сотиш амалга оширилмаган бўлса.

Жамият улушини сўндиришда муассисларнинг устав фондига киритган ҳиссаларининг номинал қиймати ўзгармайди. Фақат улушлар нисбати ўзгаради.

МИСОЛ. Жамият улушини сўндириш

«Альфа» МЧЖ устав фонди 100 000 минг сўмни ташкил этади, ундаги улушлар куйидагича тақсимланган:

- «Баҳор» МЧЖ - 50%, ёки 50 000 минг сўм;
- жисмоний шахс Норматов Т. В. - 30%, ёки 30 000 минг сўм;
- жамият улуши - 20%, ёки 20 000 минг сўм.

«Альфа» МЧЖ иштирокчиларининг умумий йиғилиши жамият улушини сўндириш ва таъсис ҳужжатларига тегишли ўзгартиришлар киритиш тўғрисида қарор қабул қилди.

«Альфа» МЧЖ устав фонди жамият улуши сўндирилганидан кейин 80 000 минг сўмни ташкил этди, ундаги улушлар куйидагича тақсимланади:

- «Баҳор» МЧЖ - 62,5%, ёки 50 000 минг сўм;
- жисмоний шахс Норматов Т. В. - 37,5%, ёки 30 000 минг сўм.

Бухгалтерия ҳисоби:

Хўжалик операциясининг мазмуни	Сумма, минг сўм	Счётлар корреспонденцияси	
		дебет	кредит
Устав фондига жамият улуши сўндирилди	20 000	8330-«Пай ва улушлар» жамият улуши	863-«Сотиб олинган жамиятга тегишли улушлар»

Жамият тугатилганда фойдаси ва мол-мулкни тақсимлашда унинг улуши

Жамиятга тегишли улуш куйидаги ҳолатларда ҳисобга олинмайди:

- жамият иштирокчиларининг умумий йиғилишида овоз

бериш натижаларини аниқлашда;

● жамият тугатилган тақдирда унинг фойдаси ва мол-мулкни тақсимлашда (Қонуннинг 23-моддаси 1-қисми).

МИСОЛ. Жамиятни тугатиш жараёнида соф активларни тақсимлаш чоғида жамият улуши ҳисоби

«Альфа» МЧЖ устав фонди 100 000 минг сўмни ташкил қилади, ундаги улушлар куйидагича тақсимланади:

- «Баҳор» МЧЖ - 50%, ёки 50 000 минг сўм;
- жисмоний шахс Норматов Т. В. - 30%, ёки 30 000 минг сўм;
- жамият улуши - 20%, ёки 20 000 минг сўм.

«Альфа» МЧЖ иштирокчиларининг умумий йиғилиши томонидан ихтиёрий равишда тугатиш тўғрисидаги қарор бир овоздан қабул қилинди. Соф активларни тақсимлашда жамият улуши ҳисобга олинмайди.

Тугатиш натижаларига кўра соф активлар куйидагича тақсимланади:

- «Баҳор» МЧЖ - 62,5% (50 000 / (50 000 + 30 000) x 100);
- Норматов Т. В. - 37,5% (30 000 / (50 000 + 30 000) x 100).

Олег ЦОЙ, «Норма» МЧЖ эксперти.

МЧЖнинг ЧИҚИБ КЕТАЁТГАН МУАССИСИГА УЛУШИНING ҲАҚИҚИЙ ҚИЙМАТИНИ ТЎЛАШ ТАРТИБИ

Тўлаш тартиби

МЧЖ муассиси жамият иштирокчилари таркибидан чиқиб кетаётганда жамият:

- унга улушнинг ҳақиқий қийматини тўлаши;
- ёки унинг розилиги билан улушга тенг қийматдаги мол-мулкни бериши шарт («Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида»ги Қонуннинг 22-моддаси 5-қисми).

Чиқиб кетаётган муассисга улушнинг ҳақиқий қийматини тўлаш – бу корхонанинг ҳуқуқи эмас, балки мажбурияти.

МЧЖ улушнинг ҳақиқий қийматини тўламаган ёки уни берилиши лозим бўлган миқдорда кам тўлаган тақдирда, у даромад олган ҳисобланади ва уни фойда солиғи ёки айланмадан олинган солиқ бўйича солиқ базасига киритади (СК 297-м. 3-қ., 463-м.).

Улушнинг ҳақиқий қиймати улуш жамиятга ўтган пайтдан камроқ муддат назарда тутилмаган бўлса, тўланиши лозим эътиборан 1 йил мобайнида, агар жамият уставида бундан (Қонуннинг 22-моддаси 9-қисми).

Улуш қиймати ҳисоб-китоби

Улушнинг ҳақиқий қийматини чиқиб кетаётган муассиснинг устав фондидаги улушида корхонанинг соф активлари сифатида аниқланган (Қонуннинг 14-моддаси 4-қисми).

Соф активларни қуйидаги формула бўйича ҳисобланган (АВ томонидан 7.04.2004 йилда 1335-сон билан рўйхатдан ўтказилган 14-сон БҲМСнинг 10-банди):

Соф активлар =

Узоқ муддатли ва жорий активлар – Узоқ муддатли ва жорий мажбуриятлар =
Баланснинг 400-сатри - Баланснинг 770-сатри

Бошқа формула:

Соф активлар = Хусусий капитал = Баланснинг 480-сатри

Чиқилиб кетаётган муассис улушнинг ҳақиқий қиймати қуйидагича аниқланади:

Улушнинг ҳақиқий қиймати =

Соф активлар x Муассиснинг устав капиталдаги улуши

МИСОЛ. МЧЖ иштирокчиси улушнинг ҳақиқий қиймати ҳисоб-китоби

МЧЖ устав фонди 150 000 минг сўми, жамият таркибидан чиқиб кетаётган муассис – Ўзбекистон резидентининг улуши эса - 45 000 минг сўми (30%) ташкил этади.

Муассис 2020 йил апрель ойида МЧЖ иштирокчилари таркибидан чиқиши тўғрисида ариза топширган. Жамият иштирокчиларининг умумий йиғилиши томонидан 2020 йил январь-март ойлари учун бухгалтерия ҳисоботида асосан улушнинг ҳақиқий қийматини тўлашга қарор қилинди.

2020 йил 1 апрель ҳолатига кўра бухгалтерия баланси:

Актив		Пассив	
I бўлим	Сумма (минг сўм)	I бўлим	Сумма (минг сўм)
Асосий воситалар	32 300	Устав капитали	150 000
Узоқ муддатли инвестициялар	2 200	Захиря капитал	5 600
Узоқ муддатли кечиктирилган харажатлар	8 000	Тақсимланмаган фойда	39 300
I бўлим бўйича жами (130-сатр)	42 500	I бўлим бўйича жами (480-сатр)	194 900
II бўлим		II бўлим	
Товар-моддий захиралар	67 200	Узоқ муддатли мажбуриятлар	26 800
Дебиторлик қарзи	14 600	Жорий мажбуриятлар	27 600
Пул маблағлари	125 000		
II бўлим бўйича жами (390-сатр)	206 800	II бўлим бўйича жами (770-сатр)	54 400
Актив бўйича жами (400-сатр)	249 300	Пассив бўйича жами (780-сатр)	249 300

Соф активларни аниқлаймиз:

Соф активлар = 400-сатр – 770-сатр = 480-сатр = 249 300 - 54 400 = 194 900 минг сўм.

Чиқиб кетаётган муассис улушининг ҳақиқий қийматини ҳисоблаймиз:

194 900 x 30 % = 58 470 минг сўм.

Улуш тўлашда солиқ ҳисоб-китоби

Ҳақиқий қийматнинг муассис устав фондига киритган ҳиссасидан ошадиган қисми унинг дивиденди ҳисобланади (СК 41-м.).
Дивидендларни тўлаш чоғида фойда солигини ёки ЖШДСни

қўйидаги ставкалар бўйича ушлаб қолинг:

- муассис-резидентлардан - 5% (СК 337, 381-м.);
- муассис-норезидентлардан - 10% (СК 353, 382-м.).

Келтирилган мисолда:

- 45 000 минг сўм – бу чиқиб кетаётган муассиснинг устав фондидаги улушининг номинал қиймати;
- 13 470 минг сўм (58 470 - 45 000) – улушининг ҳақиқий ва номинал қиймати ўртасидаги фарқ, унга солиқ солиши мақсадларида дивиденд сифатида қаралади.

Дивидендлар кўринишидаги даромадлардан олинадиган солиқ 673,5 минг сўмни (13 470 x 5%) ташкил этади.

Муассисга 57 796,5 минг сўм (58 470 - 673,5) тўланиши лозим.

Бухгалтерия ҳисоби:

Ҳужалик операциясининг мазмуни	Сумма, минг сўм	Счётлар корреспонденцияси	
		дебёт	кредит
Амалда киритилган бадал суммасидаги улуш жамиятга ўтказилди	45 000	8630-«Жамият сотиб олган улуш»*	6620-«Чиқиб кетаётган таъсисчиларга улушлари бўйича қарз»
Тақсимланмаган фойдадан улуш суммасидаги муассис олдидagi қарз акс эттирилди (39 300 x 30%)	11 790	8700-«Тақсимланмаган фойда (қопланмаган зарар)ни ҳисобга олувчи счётлар»	6620-«Чиқиб кетаётган таъсисчиларга улушлари бўйича қарз»
Муассис олдидagi захира капиталдан улуш суммасидаги қарз акс эттирилди (5 600 x 30%)	1 680	8520-«Резерв капитали (фонди)»	6620-«Чиқиб кетаётган таъсисчиларга улушлари бўйича қарз»
Дивидендлардан солиқ ушлаб қолинди	673,5	6620-«Чиқиб кетаётган таъсисчиларга улушлари бўйича қарз»	6410-«Бюджетга тўловлар бўйича қарз (турлари бўйича)»
Чиқиб кетаётган муассисга улуш пул маблағлари билан тўланди	57 796,5	6620-«Чиқиб кетаётган таъсисчиларга улушлари бўйича қарз»	5110-«Ҳисоб-китоб счёти»

*Ушбу счёт Ишчи ҳисобварақлар режасига киритилган тақдирда.

Улуш қийматини аниқлаш санаси

Улушнинг ҳақиқий қиймати жамият таркибидан чиқиш сана-сидан олдинги охириги ҳисобот даври учун МЧЖ бухгалтерия ҳисоботи маълумотларига асосан аниқланади (Қонуннинг 22-моддаси 5-қисми).

Қонунда нима ҳисобот даври ҳисобланиши аниқ айтилмаган. Шунингдек солиқ органларига тақдим этилган ҳисобот асосида улушнинг ҳақиқий қийматини аниқлаш шартлари кўрсатилмаган.

Солиқ кодексига ҳар бир солиқ учун ҳисобот даврлари белгиланган. Фойда солиғи ва айланмадан олинадиган солиқ бўйича ҳисобот даврлари чорак ҳисобланади. Ушбу солиқлар

ҳисоблангандан кейин соф фойдани оласиз. Уни муассисларга тўлаш учун йўналтириши мумкин.

Шу боис қуйдаги хулоса мантиқан тўғри бўлади: ҳақиқий қийматни чорак ақунлари бўйича молиявий ҳисобот маълумотлари асосида аниқлаш мумкин.

МЧЖ иштирокчиларининг умумий йиғилиши қуйдагилар тўғрисида қарор қабул қилиши лозим:

- муайян санда молиявий ҳисоботни тайёрлаш ва тасдиқлаш;
- улушнинг ҳақиқий қийматини тўлаш тартиби ва шакли.

ВАЗИЯТ. Муассис дивидендлар тақсимланганидан ва тўланганидан кейин МЧЖ таркибидан чиқаяпти
Муассис 2020 йил августда МЧЖ иштирокчилари таркибидан чиқиш тўғрисида ариза берган. Унга 2020 йил 1 июль ҳолатига кўра тузилган чораклик баланс асосида, яъни 1 ярим йиллик учун ҳисоботдаги маълумотлар бўйича улушнинг ҳақиқий қийматини тўлаш лозим.

Бироқ 2020 йил июлда 2020 йилнинг 1 ярим йиллиги ақунлари бўйича дивидендлар тақсимланган ва тўланган. Тегишли равишда, 2020 йил 1 июль ҳолатига баланс тузилган пайтдан эътиборан тақсимланмаган фойда қамайдган. У соф активларнинг бир қисми бўлганлиги сабабли муассис улушнинг ҳақиқий қиймати ҳам қамайдган.

Қабул қилиш мумкин бўлган қарор: муассиснинг қарорида 2020 йил 1 июлга бухгалтерия ҳисоботи шакллантирилганидан кейин тўланган дивидендларни акс эттириш зарур ҳагда улар улушнинг ҳақиқий қийматини тўлаш ҳисобига берилганлигини инобатга олиш лозим.

Тўлов манбаи

Уни жамият соф активлари қиймати ва устав фонди миқдори ўртасидаги фарқ ҳисобига тўланг.

Бундай фарқ етарли бўлмаган тақдирда, жамият етмаган

суммага ўз устав фондиди қамайтиришга мажбур бўлади (Қонуннинг 22-моддаси 10-қисми).

• ушбу қарорлар қабул қилинган кундан эътиборан 1 ой мобайнида ўзгартириш киритилган таъсис ҳужжатларини давлат рўйхатидан ўтказиш учун топширинг.

Улуш жамият иштирокчилига ва (ёки) учинчи шахсларга сотиладиган бўлса:

- улуш ҳақи тўлиқ тўланганидан кейин МЧЖ иштирокчиларининг умумий йиғилишини ўтказинг;
- жамият иштирокчилари томонидан улуш ҳақи тўланганлиги

Жамият улуши иштирокчилар ўртасида қандай тақсимланади

Жамият улушини барча иштирокчилар ўртасида уларнинг устав фондидаги улушига мутаносиб равишда тақсимланг.

Жамият улушини тақсимлаш ва уни иштирокчиларга бепул ўтказиш натижасида:

- жамият молиявий фаолиятдан зарар кўради;
- муассислар бепул берилган мол-мулк тарзида даромад оладилар.

Муассис – юридик шахс ўз солиқ мажбуриятларини мустақил равишда бажаради.

МЧЖ иштирокчиси жисмоний шахс бўлса, унинг учун бепул олинган мол-мулк моддий наф тарафидан даромад бўлади (СК 376-м. 1-қ.), унга солиқ агентидан ЖШДС солинади (СК 387-м. 1-қ.).

Корхона билан меҳнат муносабатларида бўлмаган муассис-жисмоний шахс:

- ЖШДС суммасини корхона кассасига ёки ҳисобрақамига ўтказиши;

МИСОЛ. Жамият улушини иштирокчилар ўртасида тақсимлаш

«Альфа» МЧЖ устав фонди 100 000 минг сўмни ташкил этади, ундаги улушлар куйидагича тақсимланган:

- «Баҳор» МЧЖ - 50%, ёки 50 000 минг сўм;
- жисмоний шахс Норматов Т. В. - 30%, ёки 30 000 минг сўм;
- жамият улуши - 20%, ёки 20 000 минг сўм.

«Альфа» МЧЖ иштирокчиларининг умумий йиғилиши томонидан жамият улушини унинг иштирокчилари ўртасида улушларга мутаносиб равишда тақсимлаш тўғрисида қарор қабул қилинди.

«Баҳор» МЧЖ улуши жамият улушига олмаган ҳолда 62,5%ни (50 000 / (50 000 + 30 000) x 100) ташкил этади, унга 12 500 минг сўм (20 000 x 62,5%) тақсимланади.

Жисмоний шахс Норматов Т. В.нинг улуши жамият улушига олмаган ҳолда 37,5%ни (30 000 / (50 000 + 30 000) x 100) ташкил этади, унга 7 500 минг сўм (20 000 x 37,5%) тақсимланади.

Жамият улуши тақсимланганидан кейин «Альфа» МЧЖ устав фонди 100 000 минг сўм миқдорига сақлаб қолинди, ундаги улушлар куйидагича тақсимланди:

- «Баҳор» МЧЖ - 62,5%, ёки 62 500 минг сўм (50 000 + 12 500);
- жисмоний шахс Норматов Т. В. - 37,5%, ёки 37 500 минг сўм (30 000 + 7 500).

Бухгалтерия ҳисоби:

Ҳўжалик операциясининг тазмуни	Сумма, минг сўм	Сўтлар корреспонденцияси	
		дебет	кредит
Жамият улуши иштирокчиларга бепул берилишидан кўрилган зарар акс эттирилди	20 000	9690-«Молиявий фаолиятнинг бошқа харажатлари»	8630-«Сотиб олинган жамиятга тегишли улуш»
Устав фондидаги жамият улуши иштирокчилар ўртасида тақсимланди	12 500	8330-«Пай ва улушлар» жамият улуши	8330-«Пай ва улушлар» муассис - «Баҳор» МЧЖ
	7 500	жамият улуши	муассис - жисмоний шахс Норматов Т. В.

Жамият улуши унинг иштирокчиларига ёки учинчи шахсларга сотилиши қандай ҳисобга олинади

Жамиятга тегишли улушни куйидагиларга сотиш мумкин:

- бир ёки бир неча МЧЖ иштирокчиларига;
- уставда тақиқланмаган бўлса, учинчи шахсларга.

Ҳар қандай ҳолатда ҳам сотиш шартлари тўғрисидаги қарор иштирокчилар умумий йиғилишининг **бир овоздан** қабул қилинган қарори билан қабул қилинади.

Жамият улуши унинг номинал қийматидан юқори ёки паст нархда сотилаётган бўлса, корхона тегишин-

якунларини тасдиқлаш тўғрисида ҳамда таъсис ҳужжатларига ўзгартиришлар киритиш тўғрисида қарорлар қабул қилинг.

Қарор қабул қилинган кундан эътиборан 1 ой мобайнида юридик шахсларни давлат рўйхатидан ўтказувчи органга куйидаги ҳужжатларни тақдим этинг:

- янги тахрирдаги таъсис ҳужжатлари;
- жамият томонидан сотилган улуш ҳақи тўланганлигини тасдиқловчи ҳужжатлар (Қонуннинг 23-моддаси 3-қисми).

• ЖШДСни ушлаб қолмаслик тўғрисида ёзма ариза тақдим этиши мумкин. Бунда у солиқ органига тақдим этилган жами йиллик даромадлари тўғрисидаги декларацияга асосан ЖШДС тўлаши шарт (СК 387-м. 2-қ., 393-м.).

ЖШДС корхона ҳисобидан тўланганда, бу унинг қўшимча харажати ҳисобланади. Бунда жисмоний шахсда солиқ солинадиган қўшимча даромад юзага келмайди (26.06.2018 йилдаги ПҚ-3802-сон қарорнинг 4-банди).

Муассис корхонангиз ходими ҳисобланса, ЖШДСни унинг иш ҳақидан ушлаб қолинг.

Жамият улушини тақсимлашда жамиятга солиқ солишда:

- улушни бепул бериш ҚҚС тўлашдан озод этилади (СК 244-м. 1-қ. 3-б.);
- жисмоний шахсга улуш бепул берилишидан кўрилган зарарни фойда солигини ҳисоблашда чегирилмайдиган харажатларга киритинг (СК 317-м. 3-б.).

ча даромад олади ёки молиявий фаолиятдан зарар кўради.

Жамият улуши сотилганда унга солиқ солиш:

- улушни реализация қилиш ҚҚСдан озод этилади (СК 244-м. 1-қ. 3-б.);
- жамият улушини сотишдан олинган даромадни куйидаги солиқларни ҳисоблаш чоғида жами даромадга киритинг:
 - ✓ фойда солиғи (СК 297-м. 3-қ.);
 - ✓ айланмадан олинандиган солиқ (СК 463-м. 1-қ.).

Айланмадан олинадиган солиқ

Муассисларга маҳсулотларни (товарларни) бериш чоғида муассислар билан келишилган уларнинг бериш қийматини жами даромадга киритинг (СК 463-м. 1-қ.).

МИСОЛ. Улушнинг ҳақиқий қийматини тўлаш ҳисобига товарларни бериш

МЧЖ устав фондида муассиснинг бошланғич ҳиссаси - 45 000 минг сўм.

Унга МЧЖ иштирокчилари таркибидан чиқishi муносабати билан улушнинг 58 470 минг сўмлик суммадаги ҳақиқий қийматини тўлаш лозим.

Ушбу суммадан:

- 45 000 минг сўм - чиқиб кетаётган муассиснинг устав фондидаги улуши номинал қиймати;
- 13 470 минг сўм (58 470 - 45 000) – солиқ солиш мақсадларида дивидендлар кўринишида қараладиган улушнинг ҳақиқий ва номинал қиймати ўртасидаги фарқ.

Дивидендлар кўринишидаги даромадлардан олинадиган солиқ 673,5 минг сўмга (13 470 x 5%) тенг.

Муассисга 57 796,5 минг сўм (58 470 - 673,5) тўланиши лозим.

Ушбу суммадан 12 796,5 минг сўм (57 796,5 - 45 000) - дивидендлардан солиқни чегирган ҳолда улушнинг ҳақиқий ва номинал қиймати ўртасидаги фарқ.

МЧЖ иштирокчиларининг умумий йиғилиши томонидан чиқиб кетаётган муассис улушининг ҳақиқий қийматини ундан қарз қиймати бўйича - 57 796,5 минг сўмни ҚҚСни ҳисобга олган ҳолда товарлар билан тўлашга қарор қилинди.

Бериладиган товарларнинг таннархи - 55 000 минг сўм.

ҚҚС бериладиган материалларнинг ҚҚСни ўз ичига олмаган қиймати бўйича ҳисоблаймиз:

57 796,5 / 115 x 15 = 7 538,67 минг сўм.

Туланадиган дивидендлар ҚҚСни чегирган ҳолда 5 257,83 минг сўмни (12 796,5 - 7 538,67) ташкил этади.

Бухгалтерия ҳисоби:

Ҳужалик операциясининг мазмуни	Сумма, минг сўм	Счётлар корреспонденцияси	
		дебет	кредит
Чиқиб кетаётган муассиснинг устав фондидаги улуши бўйича ундан қарз акс эътирилди	45 000,00	8630-«Сотиб олинган жамиятга тегишли улушлар»	6620-«Чиқиб кетаётган таъсисчиларга улушлари бўйича қарз»
Улушнинг ҳақиқий қиймати номинал қийматидан ошган суммадаги муассисдан қарз акс эътирилди	13 470,00	8700-«Тақсимланмаган фойда (қолланмаган зарар)ни ҳисобга олувчи счётлар»	6610-«Туланадиган дивидендлар»
Дивидендлар кўринишидаги даромадлардан солиқ ҳисобланади	673,50	6610-«Туланадиган дивидендлар»	6410-«Бюджетга тўловлар бўйича қарз (турлари бўйича)»
Дивидендлар кўринишидаги даромадлардан олинган солиқ сумма ўтказилди	673,50	6410-«Бюджетга тўловлар бўйича қарз (турлари бўйича)»	5110-«Ҳисоб-китоб счёти»
Чиқиб кетаётган муассисга улушнинг ҳақиқий қийматини тўлаш ҳисобига товарлар берилди	45 000,00	6620-«Чиқиб кетаётган таъсисчиларга улушлари бўйича қарз»	9020-«Товарларни сотишдан даромадлар»
	5 257,83	6610-«Туланадиган дивидендлар»	
Берилган товарлар таннархи ҳисобдан чиқарилди	55 000,00	9120-«Сотилган товарларнинг таннархи»	2910-«Омбордаги товарлар»
ҚҚС ҳисобланди	7 538,67	6610-«Туланадиган дивидендлар»	6410-«Бюджетга тўловлар бўйича қарз (турлари бўйича)»

МЧЖ УСТАВ ФОНДИДАГИ ЖАМИЯТ УЛУШИ ҚАНДАЙ ТАСАРРУФ ЭТИЛАДИ

МЧЖ иштирокчиларининг умумий йиғилиши муассис улуши жамиятга ўтган қўндан бошлаб 1 йил мобайнида қуйдаги қарорлардан бирини қабул қилиши лозим (Қонуннинг 23-моддаси 2-қисми):

- жамият улушини унинг барча иштирокчилари ўртасида уларнинг устав фондидаги улушларига мутаносиб равишда тақсимлаш тўғрисида;

● жамият улушини унинг бир ёки бир неча иштирокчиларига ва (ёки) жамият уставида тақиқланмаган бўлса, учинчи шахсларга тўлиқ тўлаш шarti билан сотиш тўғрисида;

- устав фондини жамият улуши миқдорига камайтириш тўғрисида.

Устав фондидаги ўзгаришлар қандай расмийлаштирилади

Жамият улуши тўғрисидаги масалани ҳал этиш учун қуйдагиларни амалга оширинг:

- жамият иштирокчиларининг умумий йиғилишини ўтказинг;
- қарорни баённома билан расмийлаштиринг.

Қуйдагилар фақат иштирокчилар умумий йиғилишининг бир овоздан қабул қилingan қарори бўйича амалга оширилади:

- улуши жамият иштирокчиларига сотиш, бунинг оқибатида иштирокчиларнинг улуши миқдори ўзгаради;
- учинчи шахсларга сотиш;
- улуш сотилиши билан боғлиқ ўзгаришларни таъсис ҳужжатларига киритиш.

Жамият улуши МЧЖ иштирокчилари ўртасида тақсимланмаган бўлса:

- муассисларнинг ушбу йиғилишида таъсис ҳужжатларига ўзгаришлар киритиш тўғрисида қарор қабул қилинган;

ВАЗИЯТ. Улушнинг ҳақиқий қийматини тўлаш учун соф активлар қиймати ва устас фондиди миқдори ўртасидаги фарқ етарли бўлмаганда

МЧЖ устас фондиди 20% улушга эга корхона муассиси жамият иштирокчилари таркибидан чиқишга қарор қилди.

Жамият устас фонди 50 000 минг сўми ташкил этади, захира фонди - 7 500 минг сўм; қопланмаган зарар - 5 200 минг сўм.

Корхонанинг соф активлари суммаси - 52 300 минг сўм (50 000 + 7 500 - 5 200).

Чиқиб кетаётган муассис улушнинг ҳақиқий қиймати 10 460 минг сўмга (52 300 x 20%) тенг.

Соф активлар ва устас фонди ўртасидаги фарқ 2 300 минг сўми (52 300 - 50 000) ташкил этади, бу улушнинг ҳақиқий қийматини тўлаш учун етарли эмас.

Демак, жамият устас фондиди етиштиётган суммага - 8 160 минг сўмга (10 460 - 2 300) камайтириши шарт.

Қопланмаган зарар ва захира капитални камайтириш ҳисобига устас фондиди камайтиралиши:

Ҳужалик операциясининг мазмуни	Сумма, минг сўм	Счётлар корреспонденцияси	
		дебет	кредит
Қопланмаган зарар ҳисобига устас фонди камайтирилди	5 200	8330-«Пай ва улушлар»	8700-«Тақсимланмаган фойда (қопланмаган зарар)ни ҳисобга олувчи счётлар»
Устас фонди захира капитални камайтирилди	2 960	8330-«Пай ва улушлар»	8520-«Резерв капитал (фонди)»

Кейинчалик чиқиб кетаётган муассис билан ҳисоб-китобларни улушнинг ҳисобланган янги ҳақиқий қийматидан амалга оширади.

УЛУШНИ МОЛ-МУЛК БИЛАН ТЎЛАШ**Мол-мулкни бериш қандай расмийлаштирилади**

Чиқиб кетаётган муассисга улушнинг ҳақиқий қийматини нафақат пул билан, балки бошқа мол-мулк билан ҳам тўлашнинг мумкин (Қонуinning 22-моддаси).

Муассисга нафақат у илгари устас фондига киритган ҳисса, балки корхонага тегишли бошқа мол-мулк ҳам берилиши мумкин.

Улушнинг ҳақиқий қийматини мол-мулк билан тўлаш:

- МЧЖ иштирокчиларининг умумий йиғилишини ўтказинг, унда бериладиган мол-мулк таркибини, шунингдек уни бериш қийматини белгиланг;

- муассислар қарорини баённома билан расмийлаштиринг.

Мол-мулк берилишини қабул қилиш-топшириш далолатномаси ёки ҳисобварақ-фактура билан расмийлаштиринг.

Улушнинг ҳақиқий қийматидан юқори қийматдаги мол-мулк берилганда, муассис фарқни қоплаши лозим.

Муассисга кўчмас мулк объектлари ёки автотранспорт воситалари бериладиган бўлса, битим давлат рўйхатидан ўтказилганидан кейин уларни балансдан чиқаринг (ФК 185-м.).

Қолган мол-мулкни бериш чоғида балансдан ҳисобдан чиқаринг.

Улуш асосий воситалар билан қандай тўланади

АВни бериш чоғида муассисга бериладиган (чиқиб кетадиган) ойда охириги марта амортизацияни ҳисобланг (АВ томонидан 20.01.2004 йилда 1299-сон билан рўйхатдан ўтказилган 5-сон БҲМСнинг 31-банди).

МИСОЛ. Улушнинг ҳақиқий қийматини асосий воситалар билан тўлаш

МЧЖга устас фондига муассиснинг бошланғич ҳиссаси - 45 000 минг сўм.

Унинг МЧЖ иштирокчилари таркибидан чиқиши муносабати билан улушнинг 58 470 минг сўмлик ҳақиқий қийматини тўлаш лозим.

Ушбу суммадан:

- 45 000 минг сўм - чиқиб кетаётган муассиснинг устас фондидаги улуши номинал қиймати;
- 13 470 минг сўм (58 470 - 45 000) - солиқ солиш мақсадларида дивидендлар сифатида қараладиган, улушнинг ҳақиқий ва номинал қиймати ўртасидаги фарқ.

Дивидендлар кўричишидаги даромадлардан олинадиган солиқ 673,5 минг сўми (13 470 x 5%) ташкил этади. Муассисга 57 796,5 минг сўм (58 470 - 673,5) тўланиши лозим.

Ушбу суммадан 12 796,5 минг сўм (57 796,5 - 45 000) - дивидендлардан солиқни чекирган ҳолда улушнинг ҳақиқий ва номинал қиймати ўртасидаги фарқ.

МЧЖ иштирокчиларининг умумий йиғилиши улушнинг ҳақиқий қийматини ҚҚСни ҳисобга олган ҳолда 59 710 минг сўмлик қолдиқ қиймати бўйича асосий воситалар билан тўлашга қарор қилди.

АВнинг бошланғич қиймати - 85 300 минг сўм, жамгарилган эскириш - 25 590 минг сўм. Қайта баҳолаш сальдоси мавжуд эмас. Қолдиқ қиймат 59 710 сўмга (85 300 - 25 590) тенг.

Улушнинг ҳақиқий қиймати ва АВни бериш қиймати ўртасидаги фарқ пул маблағлари билан қопланади:

$59\,710 - 57\,796,5 = 1\,913,5$ минг сўм.

ҚҚС бўйича солиқ базаси АВни бериш қиймати ҳисобланади (СК 248-м. 1-қ.). АВ қолдиқ қиймати бўйича ҚҚСни ҳисобга олган ҳолда берилётгани сабабли ҚҚС суммаси 7 788,26 минг сўмга (59 710 / 115 x 15) тенг. Битим нархи товарлар (хизматлар) нинг бозор қийматидан паст бўлганда, солиқ органлари солиқ базасига тузатиш киритишга ҳақли (СК 248-м. 4-қ.).

АВнинг чиқиб кетишидан молявий натижа:

$45\,000 + 12\,796,5 + 1\,913,5 - (85\,300 - 25\,590) - 7\,788,26 = - 7\,788,26$ минг сўм (зарар).

Ҳужалик операциясининг мазмуни	Сумма, минг сўм	Счётлар корреспонденцияси	
		дебёт	кредит
Чиқиб кетаётган муассиснинг устав фондидаги улуши бўйича ундан қарз акс эътирилади	45 000	8630-«Сотиб олинган. жамиятга тегишли улуш»	6620-«Чиқиб кетаётган таъсисчиларга улушлари бўйича қарз»
Улушнинг ҳақиқий қиймати номинал қийматидан ошган суммадаги муассисдан қарз акс эътирилади	13 470	8700-«Тақсимланмаган фойда (қопланмаган зарар)ни ҳисобга олувчи счётлар»	6610-«Тўланадиган дивидендлар»
Дивидендлар кўринишидаги даромадлардан (улушнинг ҳақиқий қиймати номинал қийматидан ошган суммасига) солиқ ҳисобланади	673,5	6610-«Тўланадиган дивидендлар»	6410-«Бюджетга тўловлар бўйича қарз (турлари бўйича)»
Дивидендлар кўринишидаги даромадлардан олинган солиқ сумма ўтказилди	673,5	6410-«Бюджетга тўловлар бўйича қарз (турлари бўйича)»	5110-«Ҳисоб-китоб счёти»
Чиқиб кетаётган муассисга асосий воситалар берилди	45 000	6620-«Чиқиб кетаётган таъсисчиларга улушлари бўйича қарз»	9210-«Асосий воситаларнинг чиқиб кетиши»
	12 796,5	6610-«Тўланадиган дивидендлар»	9210-«Асосий воситаларнинг чиқиб кетиши»
	1 913,5	4890-«Бошқа дебиторлар қарзлари»	9210-«Асосий воситаларнинг чиқиб кетиши»
Чиқиб кетаётган муассисга АВни бериш қиймати ва улушнинг ҳақиқий қиймати ўртасидаги фарқ қоплаб берилди	1 913,5	5110-«Ҳисоб-китоб счёти»	4890-«Бошқа дебиторлар қарзлари»
АВнинг бошланғич (тиклаш) қиймати ҳисобдан чиқарилди	85 300	9210-«Асосий воситаларнинг чиқиб кетиши»	0100-«Асосий воситаларни ҳисобга олувчи счётлар»
Жамғарилган эскириш ҳисобдан чиқарилди	25 590	0200-«Асосий воситаларнинг эскиришлини ҳисобга олувчи счётлар»	9210-«Асосий воситаларнинг чиқиб кетиши»
ҚҚС ҳисобланди	7 788,26	9210-«Асосий воситаларнинг чиқиб кетиши»	6410-«Бюджетга тўловлар бўйича қарз (турлари бўйича)»
АВнинг чиқиб кетишидан зарар акс эътирилади	7 788,26	9430-«Бошқа операциялар харажатлар»	9210-«Асосий воситаларнинг чиқиб кетиши»

Улуш материаллар билан тўланганда

Материалларни улушнинг ҳақиқий қиймати ҳисобига беришдан олинган молиявий натижани куйидаги формула бўйича аниқланг:

MH = BK - T - ҚҚС, бунда:

MH – материалларни беришдан фойда ёки зарар;

BK – материалларни бериш қиймати;

T – берилаётган материалларнинг таннарихи;

ҚҚС – қўшилган қиймат солиғи (тўловчилар учун).

Материалларни беришда солиқ ҳисоб-китоби

Фойда солиғи

Материалларнинг чиқиб кетишидан фойда жами даромад таркибига киритилади (СК 297-м. 3-қ.).

Қўшилган қиймат солиғи

Чиқиб кетаётган муассисга товарлар берилиши товарларни реализация қилиш бўйича ҚҚС солинадиган айланма ҳисобланади (СК 239-м. 4-қ. 3-б.).

Муассислар билан келишилган товарларни бериш қиймати ҚҚС бўйича солиқ базаси ҳисобланади (СК 248-м. 1-қ.). Битим нархи товарлар (хизматлар)нинг бозор қийматидан паст ёки юқори бўлган тақдирда, солиқ органлари солиқ базасига тузатиш киритишга ҳақли (СК 248-м. 4-қ.).

Айланмадан олинадиган солиқ

Материалларнинг чиқиб кетишидан фойда:

- жами даромадга қўшилади (СК 463-м. 1-қ.);

- ҳисобот (солиқ) даври якунлари бўйича умумий жами даромадларидаги улуши устунлик қиладиган фаолият тури учун белги-

ланган солиқ ставкалари бўйича солиқ солинади (СК 468-м. 3-қ.).

Материалларни харид қилинган нарх бўйича бераётган бўлсангиз, айланмадан олинадиган солиқ бўйича солиқ оқибатлари юзага келмайди.

Материаллар корхона эҳтиёжлари учун харид қилинади. Уларни муассисга берадиган бўлсангиз, уларга эҳтиёж йўқлигини ишботлашингиз лозим. Масалан, ишлаб чиқарилиши учун материал харид қилинган муайян турдаги маҳсулотни чиқариш тўхтатилган ҳолатларда.

Акс ҳолда материални товар деб эътироф этилиши хатари мавжуд бўлади.

Мазкур ҳолатда айланмадан олинадиган солиқни ҳисоблашда материалларни бериш қиймати жами даромадга киритилади (СК 463-м.).

МИСОЛ. Улушнинг ҳақиқий қийматини материаллар билан тўлаш

МЧЖ устав фондига муассиснинг бошланғич ҳиссаси - 45 000 минг сўм.

Унга МЧЖ иштирокчилари таркибидан чиқиши муносабати билан улушнинг 58 470 минг сўмлик суммадаги ҳақиқий қийматини тўлаш лозим.

Ушбу суммадан:

- 45 000 минг сўм - чиқиб кетаётган муассиснинг устав фондидаги улуши номинал қиймати;
- 13 470 минг сўм (58 470 - 45 000) – улушнинг (дивидендларнинг) ҳақиқий ва номинал қиймати ўртасидаги фарқ.

Дивидендлар кўринишидаги даромадлардан олинadиган солиқ 673,5 минг сўмга (13 470 x 5%) тенг.

Муассисга 57 796,5 минг сўм (58 470 - 673,5) тўланиши лозим.

Ушбу суммадан 12 796,5 минг сўм (57 796,5 - 45 000) - дивидендлардан солиқни чегирган ҳолда улушнинг ҳақиқий ва номинал қиймати ўртасидаги фарқ.

МЧЖ иштирокчиларининг умумий йиғилиши томонидан чиқиб кетаётган муассис улушнинг ҳақиқий қийматини ундан қарз қиймати бўйича - 57 796,5 минг сўмни ҚҚСни ҳисобга олган ҳолда фойдаланилмаётган хом ашё билан тўлашга қарор қилинди.

Берилadиган материалларнинг таннархи - 55 000 минг сўм.

ҚҚС берилadиган материалларнинг ҚҚСни уз чигга олмаган қиймати бўйича ҳисоблаймиз:

57 796,5 / 115 x 15 = 7 538,67 минг сўм.

Материалларнинг чиқиб кетишидан олинган молиявий натижа:

57 796,5 - 55 000 - 7 538,67 = - 4 742,17 минг сўм (зарар).

Бухгалтерия ҳисоби:

Хўжалик операциясининг мазмуни	Сумма, минг сўм	Счётлар корреспонденцияси	
		дебет	кредит
Чиқиб кетаётган муассиснинг устав фондидаги улуши бўйича ундан қарз акс эгитрилди	45 000,00	8630-«Сотиб олинган жамиятга тегишли улуш»	6620-«Чиқиб кетаётган таъсисчиларга улушлари бўйича қарз»
Улушнинг ҳақиқий қиймати номинал қийматидан ошган суммадаги муассисдан қарз акс эгитрилди	13 470,00	8710-«Ҳисобот даврининг тақсимланмаган фойдаси (қопланмаган зарари)»	6610-«Туланадиган дивидендлар»
Дивидендлар кўринишидаги даромадлардан солиқ ҳисобланади	673,50	6610-«Туланадиган дивидендлар»	6410-«Бюджетга тўловлар бўйича қарз (турлари бўйича)»
Дивидендлар кўринишидаги даромадлардан олинган солиқ сумма ўтказилди	673,50	6410-«Бюджетга тўловлар бўйича қарз (турлари бўйича)»	5110-«Ҳисоб-китоб счёти»
Чиқиб кетаётган муассисга улушнинг ҳақиқий қийматини тўлаш ҳисобига материаллар берилди	45 000,00	6620-«Чиқиб кетаётган таъсисчиларга улушлари бўйича қарз»	9220-«Бошқа активларнинг чиқиб кетиши»
	12 796,50		6610-«Туланадиган дивидендлар»
Берилган материаллар таннархи ҳисобдан чиқарилди	55 000,00	9220-«Бошқа активларнинг чиқиб кетиши»	1000-«Материалларни ҳисобга олув счётлар»
		9220-«Бошқа активларнинг чиқиб кетиши»	6410-«Бюджетга тўловлар бўйича қарз (турлари бўйича)»
ҚҚС ҳисобланди	7 538,67	9220-«Бошқа активларнинг чиқиб кетиши»	9220-«Бошқа активларнинг чиқиб кетиши»
Материалларнинг чиқиб кетишидан зарар акс эгитрилди	4 742,17	9430-«Бошқа операция ҳаражатлар»	9220-«Бошқа активларнинг чиқиб кетиши»

УЛУШНИ МАҲСУЛОТ ЁКИ ТОВАРЛАР БИЛАН ТўЛАШ**Маҳсулотлар (товарлар) берилганда солиқ қандай ҳисобланади****Фойда солиғи**

Солиқ солинадиган фойдани жами даромад ва чегирладиган харажатлар ўртасидаги фарқ сифатида аниқланг (СК 295-м.).

Муассисга берилadиган маҳсулотлар (товарлар) қийматини

Кўшилган қиймат солиғи

Муассислар билан келишилган товарларни бериш қиймати ҚҚС бўйича солиқ базаси ҳисобланади (СК 248-м. 1-қ.).

дивидендлардан олинadиган солиқни, ҚҚС ва акциз солиғини чегирган ҳолда жами даромадга киритинг. Маҳсулотлар (товарлар) таннархи ва чиқиб кетишига оид харажатлар чегирладиган харажатлар ҳисобланади.

Битим нархи товарлар (хизматлар)нинг бозор қийматидан паст ёки юқори булган тақдирда, солиқ органлари солиқ базасига тузатиш киритишга ҳақли (СК 248-м. 4-қ.).

МИСОЛ. Муассисга товарлар берилганда ҚҚС ҳисоб-китоби

Муассиснинг дастлабки улуши - 10 000 минг сўм.

Улушнинг ҳақиқий қиймати - 15 000 минг сўм.

Муассисга 18 000 минг сўмлик таннархи бўйича ҚҚСни ҳисобга олмаган ҳолда товарлар берилadиган.

Дивидендлар кўринишидаги даромадлардан олинadиган солиқ 250 минг сўмга ((15 000 - 10 000) x 5%) тенг.

Бошланғич ҳиссанинг ортқича суммаси дивидендлардан солиқни ҳисобга олган ҳолда 4 750 минг сўмни (15 000 - 10 000 - 250) ташкил этади.

Берилadиган товарлар қийматига ҚҚС ҳисобланади: 18 000 x 15% = 2 700 минг сўм.

Импорт қилинган товарларни беришда солиқ базаси ушбу товарларни олиб кириш (импорт қилиш) чоғида бюджетга ҳа-

қиқатда тўланган солиқ ҳисоблаб чиқарилган қийматдан паст бўлиши мумкин эмас (СК 248-м. 5-қ.).

ИНКОТЕРМС-2020 ҚОИДАЛАРИ: СЎНГГИ ЎЗГАРИШЛАР

2020 йил 1 январдан Инкотермс-2020 халқаро савдо қоидаларининг янги таҳрири амал қила бошлади. Улар бозорнинг янги тамойилларига янада мослашган бўлиб, шу туфайли ҳам бизнес учун анча қулай ҳисобланади.

Қўлаб шартномалар уларни ўз ичига олмаса-да, лекин савдо учун Инкотермсининг аҳамияти катталиги шубҳасиздир. Ноаниқликлар ва низоларни четлаб ўтиш учун ТИФ иштирокчилари Инкотермс-2020 нинг янги қоидаларини билишлари ҳамда ўз шартномаларига зарур ўзгаришларни киритишлари лозим.

Охирги ҳужжатга киритилган янгиликлар, хусусан, Инкотермс-2020 қоидаларини қандай қўллаш зарурлиги ҳуусида муҳбиримизга Ўзбекистон Божхона брокерлари уюшмаси Экспертлар кенгашининг раиси Холида УСМОНОВА гапириб берди.

Инкотермс – товарларнинг халқаро, 2020 йилдан эса ҳатто миллий олди-сотди шартномасининг шартларидан бири бўлиб, у томонларнинг ўзаро мажбуриятлари тизимини акс эттиради.

Ташки савдо шартномаларини тузиш аънаваный шартлари талқинининг илк тадқиқоти 1920 йилда Халқаро савдо палатаси (*International Chamber of Commerce, ICC*) томондан ўтказилган эди. Тижоратчиларни ташки савдода кўпроқ қўлланиладиган савдо атамаларини талқин қилишнинг халқаро қоидалари билан таъминлаш зарурати муносабати билан 1936 йилда ICC Инкотермс қоидаларининг биринчи нашрини эълон қилади. Бундан кўзланган мақсад халқаро савдонини янада самарали юритиш, шунингдек алоҳида мамлакатларнинг савдо амалиётидаги фарқликлар туфайли юзага келадиган хатоликларни бартараф этиш бўлган. Ҳужжатнинг биринчи версияси ўша даврда долзарб бўлган денгиз транспорти тури учун товарларни етказиб беришнинг фақат 2 та шарти – CIF, FOBни ўз ичига олган.

Кейинчалик савдо параметрларининг ўзгариши ва товарларни етказиб беришнинг турли усуллари кўпайиши билан халқаро қоидалар ҳам ўзгариб борди. Ўзгариш ва тузатишлар 1953, 1967 ва 1976 йилларда киритилган. 1980 йилдан бошлаб эса Инкотермс ҳар 10 йилликда мунтазам тарзда қайта кўриб чиқиладиган бўлди ҳамда 1990, 2000 ва 2010 йилларда янгиланди.

ICC (Инкотермс қоидаларини ишлаб чиқувчи) Инкотермсни дунё иқтисодиётида ва савдонини амалга ошириш усулларида содир бўлаётган ўзгаришларга мослаштириб боради. Масалан, БМТ томонидан Халқаро шартномаларда электрон хабарлардан фойдаланиш тўғрисидаги конвенция (БМТ Бош ассамблеясининг 23.11.2005 йилдаги Резолюцияси) қабул қилингандан сўнг унинг қоидалари Инкотермс-2010да ўз аксини топди.

– Холида Муҳсимовна, янги версиядаги Инкотермсининг савдо қоидаларида нималар ўзгариш?

– Инкотермсининг сўнгги версиясида халқаро савдонинг 11 та қоидаси белгиланган бўлиб, уларда олди-сотди шартномаси томонларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари, шунингдек, хатарларнинг сотувчидан харидорга ўтиш палласи акс эттирилгандир.

Тузилмавий жиҳатдан янги версия олдингисидек кўринишда, яъни 11 та уч ҳарфдан иборат кискартмаларга эга: EXW (Франкозаводдан бошлаб, DDP (Божларини тўлаган ҳолда етказиб бериш) гача бўлиб, улар транспорт туридан келиб чиқиб аввалгидек 2 та тоифага ажратилади.

Инкотермс-2020 да товарни етказиб бериш базавий шартларининг 4 гуруҳ қоидаларини (E, F, C ва D) ажратиб кўрсатса бўлади. Мазкур таснифлашнинг асосида 2 та тамойил бор: етказиб берилаётган товарни ташишга нисбатан томонларнинг мажбуриятларини белгилаш ҳамда сотувчининг мажбуриятларини минималдан максимал даражагача етказиш. «E» гуруҳи – EXWни етказиб бериш шарти бўлиб, унга кўра сотувчи фақатгина ўз биноларида товарни харидорнинг тасарруфига тақдим этади. Ундан кейин «F» гуруҳи келади – бу FCA, FAS ва FOB етказиб бериш шартлари бўлиб, уларга кўра сотувчи товарни харидор кўрсатган ташувчига тақдим этиши шарт бўлади. Шундан сўнг «C» гуруҳи – CFR, CIF, CPT ва CIP етказиб беришлари бўлиб, улардаги шартларга кўра сотувчи етказиб бериш шартномасини тузади, лекин айти пайтда товарлар юкланган ва жўнатилгандан кейин юз берган ҳодисалар оқибатида товар йўқотилиши ёки зарарланиши ёхуд кўшимча харажатлар учун жавобгарликни ўз зиммасига олмайди. Ва ниҳоят, «D» гуруҳи – бу DAP, DPU ва DDP етказиб бериш шартлари бўлиб, уларга кўра сотувчи товарни белгиланган нуқтасига етказиб бериш учун зарур бўлган барча харажатлар ва хатарларни ўз зиммасига олади.

2010 йилдан 2020 йилгача бўлган даврда жаҳон савдосида кескин ўзгаришлар юз бермаганлигини ҳисобга олиб, ICC Инкотермс-2020 нинг базавий асосида Инкотермс-2010 қоидаларини сақлаб қолди, фақатгина унга айрим «пардозбоп» (муаллифларнинг атамаси) қоидаларни киритди холос.

Шу тарика, Инкотермс-2020 нинг янги қоидалари экспертлар кўмиталари – Таҳририят гуруҳи томонидан ишлаб чиқилган Инкотермс-2010 қоидаларининг янгиланган версияси сифатида намоён бўлди. Таҳририят гуруҳига АҚШ, Буюк Британия, Франция, Туркия, Германиядан бўлган ҳуқуқшунослар, шунингдек, биринчи бор Хитой ва Австралиянинг вакиллари кирган. Таҳририят гуруҳининг Инкотермсининг амалдаги қоидаларини қайта кўриб чиқишда кўзлаган мақсади уларни иложи

борича соддалаштириш, савдо атамаларидан фойдаланаётганда чалқашлик ва тушунмовчиликларни юзага келтириши мумкин бўлган етказиб беришларнинг ортқича базисларини бекор қилиш ҳамда бутун дунё бўйича экспортчи ва импортчилар учун етказиб беришларнинг барча шартларини янада лўнда тушунтиришдан иборат бўлди.

– Етказиб бериш шартларида ТИФ иштирокчиларининг эътиборини қайси янгиликларга қаратиш лозим бўлди?

– Инкотермс-2020 унчалик кескин ўзгаришларга юз тутгани йўқ. Бирорта атама олиб ҳам ташланмади, бирорта атама янгидан қўшилмади ҳам, фақат етказиб бериш шартларидан бири қайта номланди. DAT шарти (Терминалда етказиб бериш) DPU шартига (Юклар тушириш жойига етказиб бериш) алмаштирилди.

Бундай ўзгаришларга сабаб 2 та. Биринчидан, DAT ва DAP (Белгиланган жойга етказиб бериш) атамалари ўртасидаги фарқланишларга нисбатан чалқашликлар юз берди. Мазкур шартлар ўртасидаги муҳим фарқ шундаки, DAT қоидага кўра товарлар транспорт воситасидан юклар туширилган ва кўрсатилган терминалда харидорга тақдим этилгандан кейин етказиб беришга ҳисобланади. DAP шартлари доирасида эса етказиб бериш товарлар юклар туширилишига қадар – улар харидорга етиб келган транспорт воситаси юклар туширишга тайёр бўлганда амалга оширилади. Иккинчидан, мақсад – товарни етказиб бериш жойини ва харидор товарни етказиб беришнинг фақатгина муайян терминалини эмас, балки исталган жойини келишиб олиши мумкин. DPU – сотувчига товарни юклар туширишни буюрувчи ягона атамалар.

Шу билан бирга, CIP (Тапиш ва суғурта тўловлари олдиндан тўланган) етказиб бериш шартлари учун суғурта қопламасининг даражаси ўзгаририлди. Инкотермс-2020 даги CIF (Қиймат, суғурта ва фрахт) ва CIP етказиб бериш шартларининг 2 та қоидаси товарларнинг экспорти учун харидорнинг фойдасини кўзлайдиган суғуртани сотиб олишга сотувчини мажбурлайдиган шартлардир.

Янги таҳрирдаги версияда CIF етказиб бериш шартлари учун Инкотермс-2010 қоидаларида олдин ҳам бўлгани каби минимал суғурта қопламаси талаб қилинади. Томонларнинг хоҳишларига биноан шартномалада қопламаларнинг янада юқори даражаларни келишиб олиниши ҳам мумкин.

CIP етказиб бериш шартлари учун эса эндиликда сотувчи товарни максимал суғурта қопламаси ва товар қийматининг камида 100%идаги суғурта суммаси билан суғурталаши шарт. Чунончи, шартномада, томонлар агар исташса, суғурта қопламасининг энг кам даражасига келишиб олишлари ҳам мумкин.

РЕКЛАМА

«СОЛИҚЛАР:
САВОЛЛАР ВА ЖАВОБЛАР»

Ўзбек тилидаги қўлланишнинг тақдим этилиши

Тошкент ш., Миробод тумани, Таллимаржон кўч., 1/1.
Тел.: (998 71) 200-00-90. E-mail: office@norma.uz, web: www.norma.uz

ORMA

16-бетда

ИНКОТЕРМС-2020 ҚОИДАЛАРИ: СЎНГГИ ЎЗГАРИШЛАР

15-бетда Мазкур тузатиш CIF етказиб бериш усули одатда кўплаб юкларни (хом ашё, минераллар ва х. к.) денгизда ташиш учун қўлланилиши билан ўзини оклайди.

Уларнинг бир килоси учун белгиланган қиймат жуда паст ҳисобланади, шунинг учун максимал даражадаги қоплама билан сўғурталаш талаби товарнинг якуний нархини ошириб юборган бўлур эди. СІР етказиб беришнинг шarti эса – мульти-модал агама бўлиб, у аксарият ҳолларда юқори даражадаги сўғурта қопламасини талаб қиладиган саноат товарларини етказиб бериш учун қўлланилади.

Етказиб беришнинг бошқа шартларига аниқлаштирувчи ўзгартиришлар киритилди холос.

– *Инкотермс-2020 олдинги версиясидан яна нимаси билан фарқланади?*

– Янги версияда товарларни ўз транспортда

наб ўтилган, шунингдек уларнинг тўланиши учун масъул бўлган томон белгиланган. Мазкур тузатишдан мақсад – сотувчи ва харидор уларнинг ҳар бири Инкотермс-2020 га мувофиқ жавобгар бўладиган харажатлар тўғрисида хабардор бўлиши учун фойдаланувчиларга харажатларнинг барча рўйхатини бир жойда тақдим этишдан иборатдир.

Транспортнинг хавфсизлиги янги норма бўлди (масалан, контейнерларни мажбурий текшириши). Эндиликда Инкотермс ҳар бир қоида-сининг А4/В4-«Ташиш» моддаси қўллаш мумкин бўлган жойларда сотувчидан транспорт билан боғлиқ бўлган ҳар қандай хавфсизлик талабларига риоя этишни, ташишларни ташкиллаштириш учун харидорга зарур бўлган транспорт билан боғлиқ хавфсизлик талабларига тааллуқли ҳар қандай ахборотни етказиб бериш шохобчасига ва (ёки) харидорга етказиб беришни талаб этади.

Транспорт билан боғлиқ хавфсизликни таъминлашга харажатлар ҳам Инкотермс ҳар бир қоида-

диган қоидадан фойдаланилади. Шунинг учун ташиш хатари товар келиб чиққан мамлакатда (сотувчининг мамлакатида) бериладиган бўлса, транзитнинг божхона расмийлаштирувини харидор қабул қилади. Ва, аксинча, агар хатар товар етказиладиган жойда (харидорнинг мамлакатида) содир бўлса, жавобгарлик сотувчи зиммасига юкланади.

Инкотермс ҳар бир қоида-сининг А7/В7-«Экспорт/импорт божхона расмийлаштируви» моддаси, уни қўллаш мумкин бўлган жойларда эндиликда сотувчи экспортни расмийлаштираётганда хавфсизлик билан боғлиқ бўлган ҳар қандай расмийлаштирилган бажариши лозимлигини тўғридан-тўғри талаб қилади. Ва бу борада харидорга импорт ёки транзит билан боғлиқ бўлган божхона расмийлаштирилган риоя қилиш учун зарур бўлган ҳар қандай ҳужжатлар ёки ахборотни олишга ёрдам беради.

– *Ташқи савдо операциялари иштирокчилари Инкотермс-2020 ҳақида яна нималарни билишлари лозим?*

– Ҳар бир қоидада эндиликда «Фойдаланувчилар учун тушунтирувчи шарҳлар» жойлаштирилган. Уларда муайян Инкотермс етказиб бериш шартлари расмлар билан биргаликда янада кенг маънога эга бўлган тушунтирувчи шарҳлар келтирилган. Хусусан, муайян қоида қачон қўлланилиши кераклиги, хатар қачон бошқага ўтиши, харажатлар қандай тақсимланиши кўрсатилган. Тушунтириш ёзувлари фойдаланувчиларга энг мақбул шартларни танлаш ва низолар юзага келган тақдирда уларни талқин қилиш бўйича ҳаракатларни бажаришда кўмак беради.

Шуни билиш мумҳимки, Инкотермс қоидалари олди-сотди шартномасининг ўрнини босмайди, фақатгина уни қискартириш имконини беради. Етказиб бериш шартлари эгаллик ҳуқуқи товарга ўтишини белгиламайди, товар учун нархни ёки тўлов усулини ёхуд шартнома бузилиши оқибатларини кўрсатмайди. Инкотермс бор-йўғи сотувчи ва харидор ўртасидаги мажбуриятлар ва молиявий харажатлар (товарни ташиш, уни транспортга юклаб ортиш ва юклаб тушириш, божхона расмийлаштируви, солиқлар, божхона божлари ва йиғимларни тўлаш, сўғурталаш, шунингдек товар йўқотилиши ва зарарланиши хатарларининг ўтиши сингари) тақсимланишини акс эттиради.

Бугунги кунда Инкотермс-2020 – халқаро савдо қоидалари жамланмасининг муҳим версияси ҳисобланади. Лекин бу ТИФ иштирокчилари етказиб беришнинг янада илгариги базислари – Инкотермс-2010 ва Инкотермс-2000 лардан фойдалана олмайдилар, дегани эмас, албатта.

ІССнинг тавсияларига биноан олдинги тахрирдаги Инкотермснинг етказиб бериш шартларидан фойдаланиш учун ташқи савдо шартномасини тузаётганда етказиб бериш шартидан ташқари, халқаро қоидаларнинг версиясини ҳам кўрсатиш зарурдир.

Инкотермс қоидаларини яна қайта кўриб чиқиш 2029 йилга мўлжалланган. Ҳозир эса рақамли савдо билан боғлиқ бўлган воқеликларни акс эттирувчи технологик тузатишлар ҳамда Инкотермс-2020 да мавжуд бўлмаган интеллектуал мулкка шартномалардан янада кенг фойдаланишнинг кутиб қолиш мумкин.

ташишни ташкил этиш имконияти ҳисобга олинган. Инкотермс-2010 қоидаларида товарларни сотувчидан харидорга ташишда улар сотувчи ёки харидор ёллаган ташқи ташувчи томонидан ташилиши тахмин қилинган ҳолда ишлаб чиқилган эди. Бу ўринда сотувчи ёки харидор товарни етказиб беришда ўз транспортдан фойдаланиши мумкин бўлган ҳолатлар ҳисобга олинмаган эди. Янги қоидаларда куйидаги вазиятлар эътиборга олинган: эндиликда товарни етказиб бериш ёки етказиб бериш шартномасини тузиш учун ўз транспортдан фойдаланиш мумкин.

Шу билан бирга етказиб беришнинг ҳар бир шартлари учун хатарларни сотувчидан харидорга ўтказиш вақтлари аниқлаштирилган.

Олди-сотдининг турли жиҳатларига тааллуқли бўлган барча харажатлар, шу жумладан транспорт билан боғлиқ бўлган хавфсизликка харажатлар эндиликда ҳар бир етказиб бериш шартлари учун А9/В9-«Харажатларни тақсимлаш» моддаларида са-

сининг А9/В9-моддаларига мувофиқ харажатлар бўйича мажбуриятларнинг алоҳида рўйхатида янада салмоқли бўлиб қолди. Инкотермс-2020 даги «хавфсизлик»ка ҳаволалар умумий хусусиятга эга, бунда киберхавфсизлик ёки бошқа хавфсизлик шакллари аниқ ҳаволалар мавжуд эмас.

– *Инкотермс-2020 да божхона расмийлаштирувчи тааллуқли бўлган янгиликлар ҳам борми?*

– Инкотермс-2020 қоидаларида божхона расмийлаштируви ва чегарадаги божхона расмийлаштирилган бажарганлик учун қайси томон – сотувчиси ёки харидор жавобгар бўлиши, уларнинг қайси бирлари харажат ва хатарларни ўз зиммасига олиши аниқ-тиник тушунтирилган. Товарларнинг «йўлда» режими илк бор киритилган. Бу масалага келадиган бўлсак, жавобгарлик товарнинг етказиб бериш жойигача бўлган ташилиши учун жавобгарлик юклатила-

«Божхона» бўлимини махсус мухбиримиз Гулнора АБДУНАЗАРОВА олиб боради.

<p>СОЛИК ВА БОЖХОНА ХАБАРЛАРИ</p> <p>Молиявий-иқтисодий, ахборот-ҳуқуқий газета</p> <p>ТАЪСИСЧИ «Norma» МЧЖ</p> <p>Газета 2018 йил 12 июнда Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида рўйхатга олинган. Рўйхатдан ўтиш тартиб рақами 0040. Хафтада бир марта сешанба кунлари чиқади.</p>	<p>Бош муҳаррир Фарҳод Собирович ҚУРБОНБОЕВ</p>	<p>Нашр учун масъул – бош муҳаррир ўринбосари, масъул котиб Нодир Носирович АЛИМОВ</p> <p>Саҳифаловчи Наталья БАРАНОВА</p>	<p>МАНЗИЛИМИЗ: 100105, Тошкент ш., Миробод тумани, Таллимаржон кўч., 1/1 ТЕЛЕФОН/ФАКС Тахририят: (71) 200-00-90; E-mail: sbx@norma.uz, gazeta@norma.uz, web: norma.uz</p>	<p>Обуна, газеталар, китоблар, газеталарнинг электрон версияларини етказиб бериш ва харид қилиш масалалари бўйича (71) 200-00-30; «Norma» АҚТ бўйича – (71) 200-00-90; рекламани жойлаштириш бўйича (71) 231-07-91 телефон рақамларига мурожаат қилиш мумкин.</p> <p>Газета ношир – «ТОПРИНТ» М-Жнинг компьютер базасида терилди ва саҳифаланди. Нашр кўрсаткичлари: «СБХ» – 186, «НТВ» – 165. Қўғоз бичими – А3. Ҳажми – 4 босма табоқ. Баҳоси қилишилган нархда. Буортма r-315. Адади 810. Газета 2020 йил 29 март соат 18.00 да топширилди.</p>
--	---	--	---	--